

SHP

SOSYALDEMOKRAT
HALKÇI PARTİ

PROGRAM

86-1340

1993

k.5

1993

T.B.M.M

YER : 86-1340

YIL : 1993

CLT :

KSM :

KOP : k.5

DEM : 95-1850

KÜTÜPHANESİ

SHP

**SOSYALDEMOKRAT
HALKÇI PARTİ**

PROGRAM

NİSAN 1993

SUNUŞ

3-4 Nisan 1993'de yapılan olağanüstü kurultayımızda programımızın "Ana İlkeler" diye nitelediğimiz birinci bölümünü yenilemiş bulunuyoruz. Partimizin Atatürk'ten ve Cumhuriyetin gelişiminden gelen kökleri ile düşünsel temelimiz olan sosyal demokrasinin ilke ve amaçları birinci bölümün içeriğini oluşturmuştur. Programımızın "Uygulama Politikaları" diye adlandırdığımız ikinci bölümü ise gelecekte geliştirilmek üzere tartışmaya açılmıştır. Uzmanların, aydınların ve partililerimizin katkılarıyla bu bölüm de yenileştirilecektir. Böylece düşünce ve politikalarımızı zı dönemin koşul ve gereklerine göre etkin biçimde tartışma, geliştirme olanağını bulacağımızı umut etmekteyiz. Gelecek kendini sürekli olarak geliştirerek yeniden üreten SHP'nin olacaktır.

Örgütümüze ve Halkımıza Saygıyla Sunuyoruz.

GENEL MERKEZ

İÇİNDEKİLER

TARİHTEN GELEN DAYANAKLARIMIZ.....	9
ATATÜRK'TEN GELEN ALTI İLKEMİZ.....	11
● Cumhuriyetçilik.....	11
● Milliyetçilik.....	12
● Halkçılık.....	12
● Devletçilik.....	13
● Laiklik.....	14
● Devrimcilik.....	15
YAKIN TARİHTEKİ GELİŞMELER ÜZERİNE.....	16
YAKIN GELECEK ÜZERİNE.....	17
I. ÇAĞIN DÜŞÜNCESİ VE SHP'NİN TARİHSEL AMAÇLARINDAN KAYNAKLANIP GELECEĞE YÖNELEN İNANÇ SİSTEMİ OLARAK SOSYAL DEMOKRASİ.....	20
SOSYAL DEMOKRASİNİN TEMEL İLKELERİ.....	21
● Özgürlük.....	21
● Eşitlik.....	21
● Sosyal Adalet.....	22
● Dayanışma.....	22
● Demokrasi.....	22
● İnsan Hakları.....	23
● Barış.....	24
● Emelin Değeri ve Çalışma Hakkı.....	24
II. SOSYAL DEMOKRAT OLARAK AMAÇLARIMIZ.....	25
A- İnsan için Demokrasi.....	25
● Siyasal Demokrasinin Geliştirilmesi.....	25
● Yasal Yapıyı Demokratikleştirmek.....	26
● YönetSEL Yapıyı Demokratikleştirmek.....	26
● Toplumun Şirketi Olarak Bilgilendirmek.....	27

B- İnsan İçin Ekonomi	28
● Demokratik Planlama ve Katılım.....	28
● Kamu Kesiminin Ekonomideki İşlevi.....	29
● Özel Kesimin Ekonomideki İşlevi	30
● Tüketicinin Korunması	30
● Çevrenin Korunması.....	31
● Piyasa Mekanizması ve Sosyal Piyasa Ekonomisi	32
● Ekonomik Dayanışmanın Örgütlenmesi	34
● Kooperatifler	34
● Vakıflar	35
C- İnsan İçin Devlet.....	35
● Demokratik Devlet	36
● Hukuk Devleti	36
● Laik Devlet.....	37
● Sosyal Devlet	38
● Kamu Yönetimi	39
● Yerel Yönetimler	40
● Toplumun Örgütlenmesi	41
● Siyasi Partiler	42
● Sendikalar	43
● Meslek Kuruluşları	44
● Demekler.....	44
● Basın ve Kitle İletişimi.....	44
UYGULAMA POLİTİKALARI.....	47
III. SHP'NİN UYGULAMA POLİTİKALARININ TEMEL YAKLAŞIMLARI	49
A- Ekonomi Politikaları	49
a) Tarım	51
b) Sanayi.....	53
c) Enerji	55
d) Ulaşım ve İletişim	57

e) Turizm ve Dinlenme.....	58
f) Dış Ekonomik İlişkiler.....	58
g) Kamu Maliyesi.....	59
h) Banka ve Kredi Düzeni.....	60
i) İstihdam.....	61
B- Sosyal Politikalar.....	61
a) Nüfus.....	62
b) Sosyal Güvenlik.....	63
c) Çalışma Yaşamı.....	63
d) Sağlık.....	64
e) Kadın Sorunları.....	65
f) Gençlik Sorunları.....	66
g) Spor.....	66
C- Kültür Politikası.....	67
a) Bilim, Teknik ve Araştırma.....	67
b) Eğitim.....	68
c) Yazın, Sanat ve Dil.....	73
D- Yerleşme Düzeni Politikaları.....	74
a) Bölgesel Gelişme.....	74
b) Kentleşme.....	75
c) Kırsal Yerleşmeler.....	76
d) Konut.....	76
e) Çevre Politikaları.....	78
f) Tarih ve Doğa Değerlerini Koruma ve Kullanma Politikaları.....	78
g) Dış İlişkiler Politikası.....	79
F- Güvenlik Politikası.....	81
a) Dış Güvenlik.....	81
b) İç Güvenlik.....	82
G- Hukuk-Adalet-Yargı Politikaları.....	82

ANA İLKELER

TARİHDEN GELEN DAYANAKLARIMIZ

SHP'nin düşünsel kökleri 1919 ve 1920 yıllarında, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde toplanan yerel kongrelere ve bunların tümünü aynı çatı altında toplamak amacıyla düzenlenen Sivas Kongresi'ne, burada oluşturulan Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyetine, İstanbul'un işgalinden sonra Ankara'da toplanan TBMM'ne ve oraya egemen olan "Bağımsızlık", "Eşitlik" ve "Halk egemenliğı" ilkelerine dayanır.

Mustafa Kemal'in Ankara'da belirlediğı ve son Osmanlı Mebusan Meclisinde kabul edildikten sonra dünya parlamentolarına duyurduğı Misakı Milli'nin sınırları içinde yeni bir toplum yaratmak o günlerin temel amacıydı. "Hakimiyet-i Milliye"nin (ulusal egemenliğın) koşulsuz gerçekleştirilmesi tek d   nceydi. Mill  mücadelenin zor günleri bu inançla açıldı. Lozan ve Cumhuriyete bu düşüncelerle ulaşıldı.

Günün ileri ulusları düzeyinde yeni bir toplum yaratmak kolay olmamıştır. On yıl süren Trablusgarp, Balkan, Yemen, Birinci Dünya ve Ulusal Bağımsızlık Sava larının sonunda elde kalan Anadolu ve Doğı Trakya'nın büyük bir bölümü yanmış, yıkılmış; başta gençler olmak üzere üretici nüfusun hemen tamamı ağır kayıplara uğramıştı. Bu koşullar altında askerler, memurlar, Anadolu'nun e rafı ve köylüsü ülkeyi yeniden inşa için bir mücadeleyi ba lattılar. Cumhuriyet ve onun yaratıcısı Halk Fırkası bu amaçla kuruldu.

 nce ekonomiye el atıldı. Ticaretin, sanayinin canlandırılması konusunda devlet özendirici bir rol oynayacaktı.

Tarımda kooperatifçilik desteklenecek, çarpık bir toprak ve vergi düzeninin simgesi olan aşar kaldırılacaktı. Ülke içinde ekonomik gelişmenin dinamiğini oluşturması gereken ulaşım sistemi yaygınlaştırılıp, etkinleştirilecekti. Devlet, ekonomik etkinliklerin temel gereksinimi olan nitelikli işgücünün yetiştirilmesi için çalışacaktı. İktisadi yaşamın yasal ortamını geliştirmek, yeniden yapılandırmak gene devletin yükümlülükleri arasında sayılmıştı. Başlangıçta özel girişimcilik temel alınmış, bu girişimciliğin önündeki engelleri aşmak, zorunlu alt yapıyı hazırlamak görevi devlete verilmişti.

1929 dünya ekonomik bunalımına kadar, iltidarda olan Halk Fırkası hükümetleri ele alınan bu sorunları çözme doğrultusunda çalıştılar. Bu dönem içerisinde Ticaret ve Borçlar yasası kabul edilerek, özel girişimciliğin ve serbest ticaretin gelişmesi için yasal altyapı hazırlandı. Toplumun çağdaş bir görünüm kazanabilmesi için reformlar yapıldı. Devletin teokratik yapıdan arındırılabilmesi için önlemler alındı. Sanayi ve ticarete ilişkin yatırım, kredi vb. sorunlarının çözümü amacıyla ilk ulusal banka olarak İş Bankası kuruldu. 1927 yılında Sanayii Teşvik yasası kabul edilerek girişimcilere büyük olanaklar sağlandı. Yabancıların elinde bulunan tramvay, terkos, elektrik, tütün inhisarı (reji) ve demiryolu vb. gibi şirketler millileştirildi; bu arada yeni demiryolların yapımına başlandı.

1929 dünya ekonomik bunalımı bütün kalkınma çabalarını engellemişti. Oysa ülke uğradığı yıkımları henüz atlatamamıştı. Ülkede gelir düzeyi çok düşüktü. Tarımda bunalım dayanılmaz boyutlara ulaşmıştı. Özendirmeler ve doğrudan desteklemelere karşın sanayide istenilen gelişme düzenine gelinememişti. 1930'lu yılların devletçiliği bu

koşullar altında gündeme geldi. Bir yandan cumhuriyet insanını çağdaş düzeye ulaştırma çabaları sürerken, öte yandan yurttaki eksikliği duyulan dallarda sanayi yatırımları bizzat devlet tarafından yaşama geçiriliyordu. Dokuma, şeker, çimento, demir-çelik vb. fabrikaların açılması, örnek devlet çiftliklerinin kurulması, Birinci Sanayi Programıyla ilk kez planlı kalkınma çabalarına girişilmesi hep bu döneme rastlar.

ATATÜRK'TEN GELEN ALTI İLKEMİZ

Ekonomide, sosyal ve kültürel yaşamda bu atılımlar yapılırken, cumhuriyetin ideolojik temelleri de "altı ok" olarak bilinen altı ilke ile ifade edilmiş, hatta bu ilkeler 1937'de TC Anayasasına girmişti.

İkinci Dünya savaşı yıllarındaki tüm sıkıntıların büyük yıkımlara uğramadan atlatabilmesinin arkasında otuzlu yıllardaki bu kalkınma atılımı yatar. Savaşın sona ermesiyle başlayan çok partili yaşamda söz konusu ilkelerin önemi daha bir ortaya çıkmıştır. Çünkü altı ilke, değişimin, yenileşmenin, atılımın ve katılımcı demokrasinin simgesi olmuştur. Onları dondurulmuş kalıplar halinde yorumlamak, devrimci içeriklerine ters düşer.

SHP'nin, bireye ve topluma ilişkin amaçlarına ulaşabilmek açısından, Atatürk'ten devir aldığı bu altı ilke, ülkenin ve çağın gerçekleri ışığında şu anlamları taşır:

CUMHURİYETÇİLİK

SHP cumhuriyetçidir.

Halkçılığın devlet biçimi cumhuriyettir.

SHP, ulusun kayıtsız şartsız egemenliğini ve bağımsızlığını cumhuriyetçiliğin temeli sayar. Bu bağlamda kişi,

aile, hanedan, zümre ve sınıf egemenliğine karşıdır.

SHP, yurttaşların tek dereceli seçimle, eşit oy hakkı, kısıntısız düşünce ve anlatım özgürlüğü ve örgütlenme olanakları ile ülke yönetimine katıldığı, herkese eşit biçimde tanınmış haklarını ve özgürlüklerini yasal ve kurumsal güvenceye dayandığı çoğulcu ve katılımcı demokrasiyi cumhuriyetçiliğin temeli bilir.

MİLLİYETÇİLİK

SHP Atatürk milliyetçisidir.

Milliyetçilik anlayışı ulusun bütün bireylerini kıvançta ve tasada ortak bir bütün sayar.

SHP, çoğulcu demokrasinin gereği olan düşünce ayrılıkları içinde ulusal birliği, tüm yurttaşlarının bilincinde ve duygusunda güçlendirmeyi ulusçuluğun gereği kabul eder. Ulusun bireyleri arasında sosyal, kültürel ve etnik özelliklerine göre ayrılık gözetmez. Ayrıncı değil, birleştirici ve bütünleştiricidir. Türkiye'yi ülkesi ve ulusu ile bölünmez bir bütün sayar.

SHP, başka ulusların bağımsızlığına saygılı, tüm Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarını kucaklayan, ülke çıkarlarını öncelikle savunan bir ulusçuluk görüşünü savunur.

SHP'nin ulusçuluğu toplumu çağdaşlaştırmayı amaçlar. Her türlü uluslararası sömürüye ve yayılmacılığa karşıdır.

HALKÇILIK

SHP halkçıdır.

Halkçılığı demokrasinin temeli sayar.

SHP, halkçılık ilkesini, ulusun yönetiminde, siyasette, kalkınmada, gelirlerin dağılımında halk yararının gözetilmesini amaçlayan bir ilke olarak kabul eder.

Yasa önünde eşitlik yalnız başına yeterli değildir. Demokrasinin ekonomik boyutuna da öz ve içerik kazandıracak olan, demokrasinin sosyal boyutudur. Bunun içindir ki, SHP tarihsel kökenindeki halkçılık ilkesinin çağdaş ifadesini sosyal demokrasi inancında bulur.

SHP'nin ülke sorunlarına getireceği her öneri, yaklaşım ve çözüm halkın etkin katılımıyla gerçekleşir. Bu ilke çerçevesinde ulusal gelir ve özverinin dağılımında halkın etkisini egemen kılmak SHP'nin başlıca amaçlarından biridir.

Demokratik yönetim ilkesinin işletilmesi, özgürlükçü, eşitlikçi, emeğin saygınlık kaynağı olduğu bir toplumun oluşmasını sağlamakta her zaman yeterli olmamaktadır. Ekonomik gücün tekellerde toplandığı toplumlarda dolaylı yollarla da olsa, demokratik süreç olumsuz biçimde etkilenmektedir. Sağlıklı bir demokrasinin oluşmasında, tekelleşmiş özel kesimin dışında kalan bütün grupların, özellikle küçük üretici ve girişimcilerin, köylü, esnaf ve zanaatkarlar ile memur ve işçilerin ekonomik güçlerinin geliştirilmesi zorunludur. SHP, ekonomik açıdan güçsüz kesimlerin siyasal etkinliğini artırmak için örgütlü toplumu hedefler, bu yönde çaba gösterir.

SHP, halkçılık ilkesini ne kadar gerekli ve yararlı görürse, bu ilkenin yozlaştırılmasını da o kadar tehlikeli ve zararlı görür.

DEVLETÇİLİK

SHP, sosyal devleti kurup geliştirme ve ekonomik kalkınmada kamu gücünün sorumluluğuna inanma anlamında devletçidir.

Devletçiliğimiz, tarihsel gelişmemizden gelen zorunlu-

luklara, ülkenin hızlı ve sürekli kalkınma gereksinimine ve ulusumuzun yaşam koşullarının sosyal adalet ve sosyal güvenlik içinde yükseltilmesi gereğine dayanır. Bu bağlamda SHP, devlet eliyle bireyi zengin etme ve kamu kaynaklarının toplum aleyhine kullanılması biçimindeki uygulamaları reddeder.

SHP, ülkenin ekonomik geliştirilmesi görevini çok uluslu tekelleşme karşısında sadece piyasa güçlerinin yönetimine terkedemez.

SHP'nin devletçilik anlayışı, rekabete dayanan piyasa mekanizmasının güçlü bir etkinliği ile ekonominin gidişinde devletin taşıdığı sorumluluğu bağdaştırma inancından kaynaklanır.

SHP'ye göre, ülke kaynaklarının en verimli biçimde değerlendirilmesi ve halkın yararına kullanılması, sanayileşmenin ve kalkınmanın hızlandırılması, ekonominin ülke sorunlarına çözüm getirecek bir yapıya kavuşturulması, devletin kaçınılmaz sorumluluğudur. Bu sorumluluk, demokratik ve katılımcı bir planlama ve rekabete dayanan sosyal piyasa düzeni içinde gerçekleşecektir. SHP'nin planlama anlayışının temelinde, bu sorumluluğu gerçekleştirecek politikaların planlanması yatmaktadır.

LAİKLİK

SHP, laiktir.

SHP, laikliği yaşamın her alanında savunur. Laikliği, özgürlüğün, barışın, demokrasinin ve ulusal bütünlüğün güvencesi sayar.

Laiklik, devlet işlerini dini temele dayandırmayan sistemdir. Çağdaş uygarlığa insanlık din temeline dayanmayan bilimsel ve akılcı gelişmeler sonunda varmıştır. Türki-

ye Cumhuriyeti çağdaş uygarlık hedefine yönelmenin ön koşulu olarak laikliği kabul etmiştir.

SHP, laikliği cumhuriyetin vazgeçilmez temel ögesi sayar.

SHP, inanç, ibadet ve düşünce özgürlüğünü bireysel hak olarak tanır, bu özgürlüklerin temel niteliklerine aykırı kullanılmamasına özen gösterir. Bu bağlamda laikliği eğitimde temel alan "Tevhid-i Tedrisat" (Eğitim Birliği) ilkesini cumhuriyetin temel öğelerinden kabul eden SHP, din eğitiminin bu öğeyi ortadan kaldırmayı amaçlayan uygulama biçimlerine karşıdır.

DEVİRCİLİK

SHP devrimcidir.

Devrimcilik, çağdaşlaşmaya, yaşamın yaratıcılığına öncülük etmek, sürekli değişim ve yenileşme demektir.

SHP, devrimci tavrının kaynağını Milli Mücadelenin ve Mustafa Kemal Atatürk'ün anti-emperyalist, bağımsızlıkçı, yenilikçi ve dönüşümcü özünden alır. Toplumsal ve ekonomik düzende, çağın ve gelişmenin kaçınılmaz gereği olan köklü değişimleri sürekli olarak gerçekleştirmenin gerekliliğine inanır.

Halkın ekonomik ve siyasal gücünü arttırıcı, yönetim yetkisini ve sorumluluğunu geliştirici kurumsal düzenlemeleri yapmak SHP'nin devrimcilik anlayışının bir gereğidir. Bunun için, öngörülen devrimcilik, halkla birlikte, halktan güç ve yetki alarak, demokratik hukuk devleti kuralları içinde ve barışçı yöntemlerle sürdürülecektir.

SHP, ülkemizin ve halkımızın gereksindiği, demokratik barış ortamı içinde, sürekli gelişme amacına sosyal demokrasinin çözümleriyle ulaşılabileceğine inanır.

Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet Halk Partisi, çok partili yaşama geçilmesinden sonra da paylaştığımız bu ilkelerin ışığında daha demokratik, çoğulcu ve katılımcı bir Türkiye'yi yaratma doğrultusunda bütün gücüyle çalışmıştır.

YAKIN TARİHTEKİ GELİŞMELER ÜZERİNE

1950'li yıllarda, mevcut iktidarın demokrasiden, laiklikten ve sosyal devlet olma gereğinden verdiği ödünlerin karşısına çıkmıştır. 1950'li yılların sonlarında yayınladığı "İlk Hedefler Beyannamesi" ile bugün üzerine titrediğimiz ilkeleri gündeme getirmiştir. Nisbi seçim sistemi, Anayasa Mahkemesi, ekonominin planlanması, yargının bağımsızlığı ve yargıç güvencesi, özerk üniversite, toplu sözleşmeli ve grevli sendika hakkı bu beyannamede ele alınan temel konulardır.

1961 Anayasası bu temel ilkeler çerçevesinde oluşturulmuştur. 1961-1965 döneminde değişik sağ partilerle koalisyonlar oluşturan, en sonunda azınlık hükûmeti kuran CHP toplumcu ve ilerici tavrını geliştirerek sürdürmüştür. 1965 seçimlerinde "Ortanın Solu" olduğunu duyuran CHP, bu tutumunu her türlü saldırıya karşı korumuş ve "Demokratik Sol" biçiminde sürdürmüştür. 12 Mart 1971 demokrasiyi savunmuş, o dönemdeki insan haklarına ve demokrasiye karşı uygulamalara direnmıştır. 1974 koalisyonu ve 1977'deki iktidarında ilkelerini yaşama geçirmeye çalışmasına karşın sağ muhalefetin ve büyük sermaye gruplarının direnci ile karşılaşmıştır. 12 Eylül 1980 darbesi o dönemin demokratik toplumcu uygulamalarına karşı düzenlenmiştir. Tüm siyasal partilerin kapatılmasından sonra SODEP ve HALKÇI Parti, CHP'nin ideallerine sahip

çıkırmış, bu iki partinin birleşerek oluşturduğu SHP ise aynı doğrultuda çalışmalarını sürdürmüştür. 12 Eylül kara düzeninin etkilerini giderme konusunda SHP'nin sürekli mücadeleleri meyvalarını vermiş, bu bağlamda kişilere yönelik siyaset yapma yasakları kaldırılmış, nihayet kapatılan partilerin açılması sağlanmıştır.

YAKIN GELECEK ÜZERİNE

Yirminci yüzyılın sonuna eriştiğimiz şu dönemde dünyayı ve Türkiye'yi tüm boyutlarıyla algılamak gittikçe zorlaşıyor. İçerikleri belli olmayan bazı kavramlar değişik amaçlarla kullanılırken, ortaya çıkan bulanıklık varolan karmaşayı daha da artırıyor. Değişim deniyor ama yönü belirtilmiyor. Küreselleşmiş bir dünyadan söz ediliyor ama bu küreselleşmenin kimden yana olduğu noktasına açıklık getirilmiyor. Kavramların, sözlerin karmaşıkleştığı bir dönemde SHP'nin söylemlerine daha bir açıklık getirmenin gereği ortaya çıkmaktadır.

Sovyet sisteminin çöküşü dünyayı tek odaklı siyasal bir düzene dönüştürmüştür. ABD'nin merkezde görüldüğü bu odakta Avrupa Ortak Pazarı ülkeleri ve Japonya yer almaktadır. Bu ülkelere ("Gelişmiş yediler" anlamında) G7 ler denmektedir. Bu ülkeler (ABD, Japonya, Almanya, Fransa, İtalya, İngiltere, Kanada) kapitalizmin tüm düşünce öğelerini yapılarında taşımaktadırlar. Bu öğelerin başında insanın ve ülkelerin sömürülme gerçeği yer almaktadır. Toplumların eşitsiz gelişme kuramı, sözünü ettiğimiz tek odaklı yapıda daha bir güçlü olarak kendini hissettirecektir. Bu durum, Türkiye'nin özenle üzerinde durmasını ve söz konusu sömürüyü en aza indirecek politikalar geliştirmesini gerektirmektedir.

Öte yandan Sovyet blokunun parçalanması, ırkçılığı ve köktenci dini eğilimleri su yüzüne çıkarmıştır. Bu bağlamdaki çatışmalar Yugoslavya'da, eski Sovyet Cumhuriyetlerinde kendini göstermektedir. Ayrıca, söz konusu milliyetler ayrışımı faşist uygulamaları, en azından bu yöndeki istekleri gündeme getirmektedir. Bu tehlikeli yaklaşımlar silahlı çatışmalar şeklinde sonuçlanmaktadır. Beklenenin aksine, dünyamız eskisinden daha çok savaş tehdidi altındadır. Irkçılık, artan sömürü istekleri ve bu doğrultudaki uygulamalar ile yerel sıcak savaşların yaygınlaşması bir sosyal demokrat partinin gözardı edemeyeceği tehlikelerdir. Bu tehlikenin ortadan kaldırılması için soğuk savaş koşullarına göre yapılandırılmış olan uluslararası kuruluşlar, başta Birleşmiş Milletler olmak üzere hızla yenilenmelidir. Birleşmiş Milletler ırkçılıkla etkin mücadele edecek, barışı koruyacak ve kalıcı kılacak bir yapıya ve işlerliğe kavuşturulmalıdır.

Günümüzde ülkelerin izledikleri ulusal politikalar; çevre, enerji, güvenlik, barışın kalıcı kılınması gibi ortak sorunların çözümünde yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle SHP, bölgesel ittifakları ve dünya çapındaki işbirliklerini ortak sorunların çözümü için kaçınılmaz ve yararlı görmektedir. Avrupa Topluluğunu da bu anlamda değerlendirmektedir.

Türkiye, yirmibirinci yüzyıla geniş bir uluslararası ilişkiler ağını kurmuş olarak girmektedir. Asya Türk Cumhuriyetleriyle olan siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkileri geliştirmenin yanı sıra, çok değişik bir sistemden, hiçbir deneyimleri olmayan bir düzene geçmeye çalışan bu yeni cumhuriyetlerle her açıdan en sağlıklı ilişkiyi SHP kura-

caktır. Atatürk'ün ünlü özdeyişi olan "Yurtta barış, cihanda barış" ilkesinin savunulması ve yaşama geçirilmesi de SHP'ye kalmıştır.

Ülkede işsizliğin yaygın ve kronik bir hal aldığı, enflasyonun indirilemediği, gelir dağılımının her geçen gün daha da bozulduğu, bireycilik ve serbest piyasa söylemleri ile moral değerlerin yıkıldığı dönemler, Sosyal Demokrat düşüncenin her yönüyle etkinliğini göstereceği dönemlerdir. Öte yandan güneydoğu bölgesinde yaşanan, binlerce insanın yaşamını yitirmesine neden olan olaylar karşısında gerçekçi bir çözüm bulmak bakımından tek umut olarak Sosyal Demokrasinin ilkeleri ve politikaları ortaya çıkmaktadır.

Yirmibirinci yüzyılda:

- Özgürlüğü ve demokrasiyi yaşamın her alanında uygulayan,

- Tüm bireylerin sağlık hizmetlerinden etkin biçimde yararlandığı,

- Sosyal güvenliğin bütün yurttaşları kapsadığı,

- Gelir dağılımındaki adaletsizliklerin giderildiği,

- Haksız kazançların önlenmesi,

- Görevlerini ilgilendiren konularda etkili kararlar alabilen, kendi parasal kaynaklarına sahip, özerk yerel yönetimlerin yaratıldığı,

- Vergi adaletinin ve etkinliğinin sağlandığı,

- Ekonomide olabildiğince rekabet, gerektiğinde planlama ilkesinin yaşama geçirildiği,

- Tekelleşmenin önlenmesi,

- Çalışanların sendikalarında özgürce hak savaşımı verdikleri,

● Fırsat eşitliğini sağlayan nitelikli bir eğitimin gerçekleştirildiği,

● Tarımda üretimin artırıldığı ve üreticilerin korunduğu,

● Gençliğin ve çocukların geleceklerinden kuşku duymadıkları,

● Doğal çevrenin korunduğu,

● Başta kadınlara yönelik ayrımcılık olmak üzere hiçbir ayrımcılığın görülmediği,

● Her türlü sömürünün olabildiğince önlendiği,

● Bilgi toplumuna erişmiş bir Türkiye'yi düş olmaktan gerçeğe dönüştürecek,

● Barış, demokrasi ve ulusların eşit egemenliği ile Paris Şartı ve AĞIK sürecinin yaşama geçtiği bir dünyayı yaratmak için savaşım verecekler, ancak sosyal demokratlardır. Bunun için Sosyal Demokrasi çağın düşüncesidir.

I- ÇAĞIN DÜŞÜNCESİ VE SHP'NİN TARİHSEL AMAÇLARINDAN KAYNAKLANIP GELECEĞE YÖNELEN İNANÇ SİSTEMİ OLARAK SOSYAL DEMOKRASİ

Sosyal Demokrasi, yüzyıllar boyu süren sömürünün ortadan kaldırdığı, özgür, adil ve refahın toplumun tüm katmanlarına yaygınlaştığı bir düzeni yaratma mücalesidir. Sosyal demokrasiye inananlar, insan haklarının noksatsız gerçekleştirildiği yaşanabilir bir dünyanın kurulması için çalışırlar. Barış ve demokrasi onların yüce ülküsüdür.

SOSYAL DEMOKRASİNİN TEMEL İLKELERİ

Özgürlük

Özgürlük, insanın kişiliğinin, yeteneklerinin ve yaratıcılığının sürekli gelişimi için vazgeçilemeyecek bir ön koşuldur. Özgürlüğün gerçekleştirilebilmesi için, bireylerin her türlü toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel baskıdan kurtarılması gerekir. Kişilerin özgürlüğü, ancak başkalarının özgürlüğünü koruma zorunluluğu ile kısıtlanabilmelidir.

Özgürlüğün soyut bir istek düzeyinde kalmayıp, gerçek ve somut anlamda varolabilmesi için; bireyin, kendi özgürlüğünü savunabilen, başkalarının özgürlüğüne saygılı, kendi koşullanmalarını irdeleyebilen ve özgürlüğünü toplumun ve insanlığın yararına kullanabilen bir kişi olarak eğitilip, yetiştirilmesi gereklidir. Bireyler, özgürlüğü bir yaşam biçimi olarak özümsemelidirler.

Özgürlüğün sağlanması bakımından vazgeçilmez koşulların başında düşünce, anlatım, inanç ve örgütlenme özgürlüğü gelir.

Eşitlik

SHP, eşitliği bütün insanlığın değerlerinden herkesin ortak biçimde yararlanması inancı olarak tanımlar. Eşitlik, insanların kişiliklerini özgürce geliştirebilmelerinin ön koşuludur. Eşitlik, bireyin tekdüzeliğini öngörmez, tam aksine özgür gelişmenin yaratacağı farklılıkları içerir.

Toplumda, kişiler arasında özgürlüklerini kullanma, haklar ve siyasal katılma olanakları açısından hiçbir ayırım bulunmamalıdır. Çağdaş dünyanın ekonomik, kültürel

ve siyasal süreçleri, eşitsizliği yeniden üreten süreçler
olamaz.

Sosyal Adalet

Sosyal adalet yaratılan ekonomik, sosyal ve kültürel
değerlerin; toplumdaki tüm katmanlar, zümre ve gruplar
arasında, emekleri ve üretkenlikleri oranında toplumsal
dengeleri sağlayacak biçimde paylaşılmasını öngörür. Bu,
yoksullukta değil refahta odaklaan adil bir blmdr.

Dayanışma

Sosyal demokrasi, bireyler arasındaki, yaşam düzey-
lerini daha üst düzeylere yükseltme, haklarını koruma ve
geliştirme, demokrasiyi bütün kurum ve kuralları ile yaa-
ma geçirme yönündeki dayanışmayı aynı zamanda ahlaki
bir davranış olarak da kabul eder ve destekler.

Dayanımanın özünde toplumsal sorumluluk yatar.
Dayanışma bireysel ve toplumsal tüm değerlere yönelik
saldırılara karşı koyma açısından da vazgeçilemeyecek
bir ilkedir.

Demokrasi

Demokrasi, sosyal demokrasinin temel ilkesidir. Bu
bağlamda SHP, demokrasi ülküsünün yılmaz takipçisi ve
savunucusudur. Kişi, zümre ve sınıf diktatörlüklerini red-
deder. Bu anlamda askeri baskılara, nedeni ne olursa ol-
sun askeri darbelere karşıdır. Devletin zgrlku yapısı
içerisinde boyutuna, gücüne bakılmaksızın militarist eği-
limleri, müdahaleleri kabul etmez.

Unutulmaması gerekir ki, özgürlük ve demokrasi anti-

demokratik yöntemlerle korunamaz ve geliştirilemez. Diğer yandan tutucu siyasi eğilimler de demokrasi için engeller ve tehlikeler yaratmaktadır. Bu nedenle aşırı ve tutucu sağdan gelen faşist baskı düzenleri ile tüm totaliter yapılar dikkatle izlenmeli ve reddedilmelidir.

Demokrasinin vazgeçilmez kurumlarından biri de siyasal partiler arasında eşit, hiç bir amaçla kısıtlanmamış, yaygın ve özgür seçimlerdir. Böylece demokrasinin tüm ilkeleri toplumun ve ülkenin en küçük gruplarına ve en uzak yörelerine kadar yaygınlaştırılmalıdır.

SHP azınlığın çoğunluk üzerindeki her türlü baskısını reddettiği gibi, çoğunluğun azınlığın tüm haklarına saygılı olmasını ve onu güvence altına almayı da demokrasinin bir gereği sayar. Yaygın, etkin, bütün kurum ve kuralları ile işletilmeyen demokrasi olmayınca sosyal demokrasi de gerçekleştirilemez.

İnsan Hakları

Sosyal demokrasinin mücadele tarihi aynı zamanda insan hakları için mücadele tarihidir.

İnsan, haklarıyla insandır. Yaşama hakkı bu hakların başında gelir. Devlet ve ekonomi insanlar ve onların hakları için oluşturulmuştur.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Bildirgesi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve benzeri uluslararası sözleşmelerin gerekleri eksiksiz olarak yerine getirilmelidir.

İşkencenin her türüyle, insanlık dışı ve aşağılayıcı davranışlarla etkin olarak mücadele edilmelidir.

Evrensel insan haklarının tam olarak uygulanabilmesi için, özgürlüklerin, siyasi katılım hakkının ve temel sosyal

hakların birlikte ve eşit ölçüde güvence altına alınması gerekir.

Bu haklar bir bütünün parçalarıdır ve birbirinden ayrılamaz. İnsanlar ancak düşüncelerin ve örgütlenmenin serbest olduğu yerlerde; çalışma, eğitim, beslenme, barınma ve sağlık konularındaki haklarını talep edebilir ve bunları gerçekleştirebilir. O nedenle, insan hakları ancak demokrasi içerisinde korunabilir ve geliştirilebilir.

Tüm insanlar; milliyet, dil ve kültür konularında hak sahibidirler. Bu hakların özgürce kullanılmasının önüne hiçbir engel çıkartılmamalıdır.

Barış

SHP, dünya insanının barış içinde yaşamasını tehdit eden silahlanmaya karşıdır. "Yurtta Barış, Cihanda Barış" SHP'nin temel ilkesidir. SHP, uluslararası düzeni ülkeler arasında işbirliğinin, karşılıklı saygının ve ulusların eşit egemenlik haklarının korunduğu bir temelde savunur.

SHP, barışı toplumun vazgeçilmez ilkelerinden biri olarak kabul eder. Dünya barışının ve toplumsal barışın ancak kendileri ile barışık insanlarla mümkün olacağına inanan SHP, bu çerçevede siyasi, sosyal ve ekonomik koşulların oluşturulmasına çalışır.

Emeğin Değeri ve Çalışma Hakkı

Emek en yüce değerdir. İnsan, yaratıcılığın ve üretkenliğin temel kaynağıdır. İnsana saygı, emeğe saygıyı gerektirir.

Kol ve düşün emeği ayrımı gözetmeden toplum yaşamında emeğin yüceltilmesi, toplumda eşitliğin ve dayanışmanın sağlanmasında en önemli etkidir.

SHP'nin kuracağı düzende çalışma hakkı temel bir haktır. Devlet işsizliği önlemek, toplumda bireylere yeteneklerine ve becerilerine göre yeterli iş olanakları sağlamak ve geliştirmekle görevlidir.

Özgürlük, eşitlik, sosyal adalet, dayanışma, demokrasi, insan hakları, barış, emeğin değeri ve çalışma hakkı olarak belirttiğimiz bu temel değerlerin hepsi, eşit ölçüde, önemlidir. Bu değerler, aynı zamanda, barış içerisinde özgür bir yaşamın gerçekleşmesinin; cinsiyet, ırk, sınıf ve din ayrımcılığının ortadan kalkmasının da güvencesidir.

II- SOSYAL DEMOKRAT OLARAK

AMAÇLARIMIZ

A- İNSAN İÇİN DEMOKRASİ

Siyasal Demokrasinin Geliştirilmesi

SHP, sosyal demokrasiyi yaşama geçirmenin ön koşulu olarak siyasal demokrasinin gerçekleştirilmesini görür. Bu nedenle aşağıda belirtilen amaçları öne çıkarır:

- * *Parlamberter demokrasiyi ve kurumlarını güçlendirmek.*

- * *Seçilenlerle seçenler arasındaki ilişkilerin kökleşmesi için gerekli önlemleri almak.*

- * *Yerel meclisleri oluşturmak. Yerel Meclislerin etkinlikleri ve yükümlölüklerini artırmak, gelişme ve güçlenmelerini sağlamak.*

- * *Ülkedeki bütün siyasal görüşlerin TBMM'inde yansımaları sağlamak amacıyla genel seçim yöntemini yeniden düzenlemek.*

- * *Siyasal toplumla sivil toplum arasındaki ortak noktaları artırarak, katılımcı bir demokrasinin yerleşmesini ve gelişmesini sağlamak.*

Yasal Yapıyı Demokratikleştirmek

SHP, yasal sistemin temel insan haklarını güvence altına alacak şekilde yeniden düzenlenmesini öngörür. Yasal sistem bireyin özgürlüğü ve eşitliğinin devlete karşı korunmasını sağlamalıdır.

SHP, yasaları, çağın gereklerine uyumlu biçimde sürekli değişimi sağlayacak bir düzene kavuşturulmasını hedefler. Bu bağlamda öncelikle aşağıdaki hususları öne çıkarır:

* Anayasa, insanın bireysel, sosyal ve kültürel haklarını güvence altına alacak biçimde düzenlenmelidir.

* SHP, ayrımcılığın her şekline, işkenceye ve ölüm cezasına karşıdır. Yasal sistemin bu doğrultuda düzenlenmesini ister.

* SHP, tutuklu ve hükümlülerin cezaevlerinde ekonomik, sosyal, kültürel eğitim ve öğretim çalışmaları yapmasını çağdaş infaz hukukunun vazgeçilmez unsuru sayar.

* SHP, yargıç güvencesini savunur ve adaletin gerçekleşmesinin temel ögesi olan savunma hakkının kısıtlanmasını kabul etmez.

* SHP, terörün her şekline karşıdır. Yurttaşların teröre karşı korunması ve haklarının güvence altına alınması gereğine inanır.

Yönetsel Yapıyı Demokratikleştirmek

Yurttaş devlet için, değil devlet yurttaş içindir. Bu nedenle topluma karşı bir suç işlemiş olmayan hiçbir yurttaşın devletten korkmaması gerekir. Bu amaca ulaşmak

için SHP, bugünkü yönetsel yapının bütünüyle değiştirilmesinden yanadır. Yurttaşa tepeden bakan otoriter yönetim yapısı, devleti ile vatandaş arasında derin bir uçurum doğmasına neden olmaktadır. Çabuk işleyen, yurttaşın sorunlarına eğilmesini bilen bir bürokrasinin yaratılması zorunlu hale gelmiştir. Tek merkezli yönetsel yapının, il, ilçe ve kent yönetimlerine (belediye meclislerine) doğru etkin bir görev ve sorumluluk paylaşımını yeniden yapılması zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bürokrasi, değişmesi gereken bu yönetsel yapıya uyumlu olarak merkezden yerel yönetimlere doğru örgütlenmelidir.

Toplumu Sürekli Olarak Bilgilendirmek

Kitle iletişim araçları, ileri teknolojiyi de kullanarak, kamuoyunu biçimlendirmek konusunda etkin bir rol oynamaktadırlar. SHP, demokrasinin gereği olarak basın, radyo ve TV gibi iletişim araçlarının ön denetimsiz, özgür bir yapıda görevlerini yapmasından yanadır. Yurttaşların her konuda bilgilendirilmesi sosyal demokrat bir yönetimin amacıdır. Bununla birlikte, SHP, kitle iletişim araçlarının kamu oyunu yanlış bilgilendirme ve yönlendirmesini önleme açısından dikkatli olunması gerektiğine de inanmaktadır. Bu nedenle SHP, iletişim araçlarının, özgür ve katılımcı demokrasinin gereklerine uygun olarak bir özdenetime kavuşturulmasının çoğulcu ve katılımcı demokrasinin bir zorunluluğu sayar. SHP, devletin bütün kurumlarının işlev ve kararları konusunda yurttaşların sürekli ve sağlıklı bilgiye kavuşturulmasının vazgeçilemez bir ilke olduğunu kabul eder.

B- İNSAN İÇİN EKONOMİ

Sosyal Demokraside bütün ekonomik faaliyetler insanın refahı ve kendini geliştirerek yeniden üretebilmesi içindir. Bu nedenle ekonomik gelişme ve kalkınmanın birlikte ve sürekli olması amaçlanır. Salt ekonomik büyüme toplumun bütünü açısından anlamlı değildir. Büyüme ile birlikte sosyo-ekonomik yapının daha üst gelişme düzeylerine ulaşacak biçimde değişmesi gerekir. Biz buna kalkınma diyoruz. Bu nedenle kalkınma ve gelişmenin sürekli olmasını amaçlıyoruz.

Ekonomide ortaya çıkacak dar boğazlara karşı, özellikle, emeği ile geçinen kesimlerin korunması gerekmektedir. Öte yandan gelirin adil dağılımı da sosyal demokratlar için önemli bir amaçtır. Tüm bu nedenlerden ötürü, SHP, ekonominin önce insanın refah ve mutluluğunu sağlaması gereğine inanır.

Demokratik Planlama ve Katılım

SHP, var olan sınırlı kaynakların en iyi biçimde değerlendirilmesini, kalkınmanın sürekli kılınarak ekonomik ve sosyal sorunların çözümünü amaçlar. Bu bağlamda dış ekonomik ilişkilerde, uluslararası ekonomik işbölümünde etkin bir yer almayı, yurt içinde hakça bir gelir dağılımına ulaşılmasını hedef alır. Bu nedenlerle planlamanın gereğine inanır. SHP planlamayı, çağın gereklerine uygun olarak politikaların planlaması biçiminde ele alır.

Planlama demokratik olacaktır. SHP, özgürlükçü ve katılımcı demokrasi kurallarına uygun olarak, planın hazırlanması, uygulanması ve izlenmesine, halkın kooperatifler, sendikalar, dernekler, meslek kuruluşları ve üniversi-

teler gibi örgütlerin, yerel yönetimlerin, kamu kuruluşlarının ve özel kesimin de temsilcileri aracılığıyla katılımını öngörür.

SHP, toplumdaki gelişmenin mekan boyutuna da önem verecektir. Bunu yaparken, bölgeler arası gelişme farklılıklarının giderilmesi, doğal kaynakların tahrip edilmeden kullanılması gibi ilkeleri gözönünde tutar.

Kamu Kesiminin Ekonomideki İşlevi

SHP, kalkınmayı hızlandırmak, ileri teknolojiyi özendirmek, ekonominin işlediğini sağlamak için gerektiğinde devletin doğrudan ya da dolaylı olarak ekonomiye müdahalesini toplumun yararına görür.

SHP, aşağıdaki üretim alanlarına devletin doğrudan girmesini öngörür:

- * Temel sosyal ve ekonomik alt yapıyı sağlamak için,
- * Toplumca gereksinim duyulan ve çeşitli nedenlerle özel girişimciler tarafından sağlanamayan mal ve hizmetlerin üretilmesi için,

- * Bölgeler arası dengesizlikleri gidermek amacına yönelik yatırımları gerçekleştirmek için,

- * Tekelci eğilimleri önlemek için,
- * İleri teknolojilere öncülük etmek için.

SHP, verimlilik ve kârlılık esasına göre çalıştırılacak kamu ekonomik kuruluşlarında, sosyal amaçlar ile ekonomik amaçların birbirlerinden ayırılmasını ve bu ilkelere göre yönetimlerinin belirlenmesini, kaynak sorunlarının çözümlenmesini sağlayacaktır.

Özel Kesimin Ekonomideki İşlevi

SHP, özel kesimi ekonominin asli ve vazgeçilmez bir unsuru olarak kabul eder. Bu kesimin, girişimci ve yapıcı gücüyle toplumun gelişmesine olumlu katkıda bulunması yönünde özendirir. Özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin ekonomik yapılarının güçlendirilmesi ve rekabetçi piyasaya içersinde etkinliklerinin artırılması yönünden her türlü desteği verir. Öte yandan ülkedeki firmaların dış ekonomik ilişkilerde rekabet koşullarına kavuşması için zorunlu tüm tedbirlerin alınması gereğine inanır.

Tüketicinin Korunması

Çağımızın pazarı tüm dünyayı kapsayacak biçimde büyümüş ve yaygınlaşmıştır. Ürün çeşitleri çoğalmış ve alım satım işlevleri karmaşıklaşmıştır. Taksitli satışların yanı sıra, kredi kartları, posta ile alış-veriş türleri, tüketici kredileri karşısında tüketiciler kerdi çıkarlarını en üst düzeye çıkartmak açısından zorlanmaktadırlar. Böylesine karmaşıklaşmış pazar karşısında tüketicilerin bilgilendirilmesinde de noksanlar, hatta yanıltmalar vardır. Bu nedenlerle SHP, tüketicilerin korunması ve bilgilendirilmesini günümüzün temel sorunu kabul eder. Bu yönde yasal ve kurumsal önlemlerin alınmasını ve rekabetin sağlanması ana hedefleri arasında sayar. Rekabet, piyasa ekonomisi düzeninin dayandığı temel kavramdır. Serbest rekabet ortamında mal ve hizmet fiyatları, arz ve talebe göre belirlenir. Rekabetin ekonomide verimliliği sağlayacağı, aşırı kârları ve fiyat artışlarını sınırlandıracağı, üretimde kaliteyi yükselteceği kabul edilir.

Ekonomide rekabetin gerçekleştirilmesiyle piyasada

bireysel ya da keyfi tercihler, yerini toplumsal tercihe bırakır. Aksi halde, piyasada ekonomik olarak güçlenen kişiler ya da firmalar tekelleşerek politikada da etkili baskı grupları olarak ortaya çıkarlar.

SHP, bu bağlamda kartel, tröst vb. gibi tekellerle mücadeleyi tüketicinin korunması doğrultusunda ilk adım kabul eder.*

Çevrenin Korunması

Temel kalkınma politikamız uluslararası kabul gören "sürdürülebilir kalkınma" anlayışıdır. Çevre, kalkınmanın hem kaynağı, hem sınırıdır. Kalkınmamızı sürdürürken çevreyi de korumak zorundayız. Dünyamızın çevre konusunda karşı karşıya kaldığı sorunların korkutucu boyutları insanları hızlı bir uzlaşmaya itmektedir. Çevrenin korunması konularında genel bir uzlaşmaya varılsa bile gelişmekte olan ülkelerde gözlenen yanlış, eksik ya da geç uygulamaların başlıca nedenleri şunlardır:

- * Kaynak kıtlığı ve mevcut kaynakların israfı,
- * Politik yaşamdaki istikrarsızlıklar,
- * Bilgisizlik ve bilinçsizlik,
- * Demokrasiden uzak yaşama biçimi,
- * Çıkar kesimlerinin çatışmaları,
- * Tüketim toplumlarına duyulan özetem.

Ulusal düzeyde çekilen kaynak kıtlığı ve çevre duyarlılığı, uluslararası alandaki işbirliği ve diyalog eksikliği ile birleşince çevre sorunlarının çözümü konusunda önemli adımların atılması güçleşmektedir.

Sosyal demokratlar çevre konusunda başından beri duyarlı davranmışlar, toplumsal kalkınma ile çevre koru-

masının birlikte yürütülmesi için dünyanın her yerinde politikalar geliştirip uygulamaya koymuşlardır. Çevre korumanın maliyeti hakkında sanayileşmiş ve gelişmiş ülkelerle gelişmekte olanlar arasındaki derin görüş farkları ve uygulama planları sosyal demokratlar tarafından gerçekçi biçimde ele alınmıştır.

SHP, doğal yaşamın ve çevrenin korunması yaklaşımlarını benimser. Ülke koşullarını da dikkate alan bir anlayışla bu yaklaşımın Türkiye'de yaşama geçirilmesi için gerekli adımları atmakta ve yasal önlemleri almakta kararlıdır. SHP, gelişmiş ülkelerin, gelişmekte olan ülkeleri kirletmemesi için uluslararası yaptırım uygulayacak bir örgütlenmenin girişimlerini yapar.

Piyasa Mekanizması ve Sosyal Piyasa Ekonomisi

SHP, piyasa mekanizmasının, üretim organizasyonunu belirlemede, üretim faktörlerini değişik ekonomik faaliyet alanlarına yönlendirmede, toplumdaki paylaşımı dolaşısıyla tüketim kalıplarını oluşturmada çok yönlü işlevlerinden yararlanmayı amaçlar.

Piyasa ekonomisinin, "Serbest piyasa ekonomisi" ya da "Sosyal piyasa ekonomisi" olarak nitelendirilmesi, nitelendirmeyi yapanların ekonomik düzen seçişlerini de ifade etmektedir.

Piyasa ekonomisi düzeni, serbest piyasa ekonomisi olarak algılandığında serbestliğin ölçüsü, liberal ekonomi anlayışının da sınırlarını ortaya koyar. Ancak, serbest piyasa ekonomisinde ilke olarak devletin ekonomiye müdahalesi "en az" düzeyde tutulur. 1980'li yıllar, böyle bir düzenin kuramsal planda da, uygulamada da yükselişte

olduğu yıllardır. Bu on yılda, ekonomi kumar ekonomisine dönüşmüş, rekabet gittikçe kaybolmuştur.

Sosyal demokrasinin temel aldığı sosyal piyasa ekonomisi, piyasa ekonomisi düzeni ile sosyal devlet ilkesinin bağdaştırılması gereksinmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Sosyal piyasa ekonomisinde bireylerin aşırı kazanma ve tekelleşme eğilimi, sosyal fayda yaklaşımı ile sınırlandırılır. Devletin ekonomide yönlendirici rol oynadığı sosyal piyasa ekonomisi, İkinci Dünya Savaşından sonra sosyal devlet ilkesinin piyasa ekonomisine katkısı ile geliştirilmiştir.

1990'lı yıllarda, varlıklı ve yoksul ülkelerin gerek aralarındaki, gerek kendi içlerindeki artan eşitsizliği yansıtan "varlıklı-yoksul" ayrımı ekseninde oluşmakta olan yeni dünya düzeninde sosyal piyasa ekonomisi, toplumlardaki sosyo-ekonomik çatışmaları azaltarak orta sınıfı güçlendirecek bir işleve sahiptir. Sosyal piyasa ekonomisinin ön koşulu ekonomide demokratikleşmedir.

Ekonomide demokrasi, ulusal gelirin ve sermaye mülkiyetinin adaletli ve dengeli dağılımını, geniş halk kesimlerinin ekonomiye ve karar alma sürecine etkili katılımını gerektirir. Oysa piyasa ekonomisindeki sınırsız serbestlik, kartelleşme-tekelleşme eğilimini artırdığından sonuçta, özgürlükleri fiilen sınırlandırır. Böyle bir durumda ekonomik gücü ellerinde bulunduranlar, güçsüzleri piyasadan dışlamaktadırlar. Sosyal piyasa ekonomisinde getirilecek rekabeti koruyucu düzenlemelerle bireysel girişimler ve yeteneklerin geliştirilmesi özendirilir. Rekabetin geliştirilmesi açısından, piyasaya serbest giriş sağlanarak ekonomide canlılık kazandırılmaya çalışılır.

Bu çerçeve içinde sosyal piyasa ekonomisinde devlet, oyunun kurallarını ortaya koyarak rekabeti sınırlandırıcı engelleri kaldıran düzenlemeler getirir; gerçek anlamda serbest rekabet ortamını yaratır. Bu düzende, ulusal gelirin ve servetin dağılımında ölçü bir yandan sosyal adalete, diğer yandan da fırsat eşitliğine ve başarıya dayanır.

Piyasa mekanizmasının bu işlevleri etkin bir biçimde yerine getirmesi tam rekabet piyasası içerisinde söz konusudur. Oysa piyasa mekanizmasının önemli bazı sorunları da beraberinde getirdiği bilinmektedir. Eşitsiz büyüme, bölgesel farklılıklar, iç ve dış ticarete fiyatların belli kesimler aleyhine değişim göstermesi, ekonomik aksaklıklar, gelir bölüşümünde adaletsizlikler, tekelleşme, piyasa mekanizmasının ortaya çıkardığı sorunlardır. SHP, piyasa mekanizmasının sağladığı olanaklardan yararlanılırken ortaya çıkardığı bu tür sakıncalardan kaçınmak için bir ulusal planlamanın ve sosyal piyasa ekonomisi gerekli olduğunu kabul eder. SHP, piyasa mekanizmasının "Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" biçiminde özetlenen acımasız uygulamalarına karşıdır.

Ekonomik Dayanışmanın Örgütlenmesi

Kooperatifler:

SHP, ekonominin örgütlenmesinde kamu ve özel kesimin yanı sıra, çok yönlü işlevler görecektir kooperatif kesiminin gelişmesine özellikle önem verir.

SHP, üretim ve dağıtım alanındaki kooperatifçiliği, hem verimliliğin artırılmasında, hem de küçük üreticilerin korunmasında önemli bir araç olarak görür. Kooperatifçilikten, sabit ve düşük gelirli kesimin konut edinmesinde,

tüketicinin korunmasında da yararlanılması gerektiğine inanır.

Parti, kooperatiflerin denetimindeki esas güvenceyi onların demokratikleşmesinde bulur. Kooperatifçilik eğitimi bu yöndeki çabaların önemli bir ögesi sayar.

SHP, kooperatifçiliği yozlaştıran bugünkü uygulamaların karşısındadır. Bu uygulamaların kooperatiflere yönelik güveni sarstığının bilincinde olarak, kooperatif kesiminin yeniden güçlenmesi için gerekli yasal düzenlemeleri yapmaya kararlıdır.

Kooperatiflerin demokratik yollardan üst kuruluşlar oluşturarak karşılıklı dayanışma içine girmesini güçlü bir kooperatif kesiminin oluşması için gerekli görür. Bu çerçevede Kooperatifler Bakanlığı ve Kooperatifler Bankası kurmayı amaçlar.

Vakıflar:

Halkımızın geleneksel dayanışma örgütlerinden biri de vakıflardır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde gelişen bu örgütlenme türünün çağdaş gereksinimlere de yanıt verecek biçimde yasal bir ortama kavuşturulması gerekmektedir.

Bununla beraber SHP, vakıfların bazı yasal yaptırımlardan, özellikle de vergi yükümlülüğünden kaçınmak amacıyla kullanılmasına karşıdır.

C- İNSAN İÇİN DEVLET

Devlet, insan için vardır. SHP:

- * Ülkenin bütünlüğünü ve güvenliğini,
- * Toplumun sürekli kalkınmasını,

* Halkın refahını sağlamak amacıyla demokratik, sosyal ve laik olma niteliklerine sahip, sivil toplumu geliştirmeyi amaçlayan bir hukuk devletinin tüm boyutlarıyla gerçekleştirilmesinin gereğine inanır.

Demokratik Devlet

Toplumdaki ekonomik ve toplumsal sınırlamalar, kültürel koşulların toplumun gerçek güç dengesinin siyasal süreçte yansımaları önleyebilir. Bu nedenle SHP, demokrasinin gerçekleşmesini güçleştirici tüm ekonomik, toplumsal ve yasal engellerin kaldırılmasını devletin ödevi olarak görür.

SHP, demokratik bir toplumda kişi haklarıyla ilgili düzenlemelerin insan hakları evrensel bildirgesi ve aynı yöndeki uluslararası belgelerle uyumlandırılmasını ve insanın özgürleştirilmesini demokrasi için gerekli koşul sayar.

SHP'nin anlayışına göre devlet, kişinin hak ve özgürlüğünü engelleyici davranışlara giremez, hiçbir gerekçeyle gizli örgütlenme yapamaz. SHP'nin demokrasi anlayışı, çoğunluk iradesini temel almakta birlikte bu iradenin bireylerin temel hak ve özgürlükleriyle sınırlandırılmasını kabul etmektedir.

Hukuk Devleti

SHP, devletin saygınlığının bireylere hukuki güvenlik getiren hukuk devletinin gerçekleştirilmesi ölçüsünde sağlanacağına inanır. Yurttaşların kendi devletinden korkmayacağı bir düzen sağlamayı amaçlar. SHP'ne göre hukuk devleti, hukuka bağlı, evrensel hukukun üstünlüğünü

kabul eden devlettir. Parti, hukuk devletinin şu ilkelerinin vazgeçilmezliğini kabul eder.

* Temel hak ve özgürlükler hukuki güvence altına alınmalıdır.

* Yönetenlerin yönetilenlerle ilişkilerinde hukuka bağlılık esas alınmalı ve idarenin yargısal denetimi sağlanmış bulunmalıdır.

* Yasaların anayasaya uygunluğunun yargısal denetimi sağlanmalıdır.

* Yargının bağımsızlığı ve savunmanın kısıtlanmaması ilkesine bağlı kalınmalıdır.

* Sivillerin her koşulda sadece sivil mahkemelerde yargılanması güvence altına alınmalıdır.

*- Hangi nedenle olursa olsun kişiler güvenlik soruşturmasına uğramamalıdır.

Bu ilkelerin yanısıra "yargıç güvencesi", "doğal yargıç", "kanunsuz suç ve ceza olmaz", "devletin akçalı sorumluluğu" gibi ilkeler de çağdaş hukukdevletinin başlıca göstergeleridir.

SHP, hukuk devletinin yaşama geçirilmesini, hızlı çalışan ve halkın da kolayca ulaşabildiği bağımsız bir adalet mekanizmasının kurulmasında görür.

Laik Devlet

SHP, din ve devlet işlerinin ayrı tutulması gereğine inanır.

Bu bağlamda devlet, yapısının işleyişinin ve yasaların din kurallarına bağlanmayacağını kabul eder.

Din ve inanç özgürlüğünü kişinin kutsal ve dokunulmaz hakkı bilir. Bu nedenle, bireylerin özgürlüklerinin laik

hukuk düzeni içinde korunmasını devletin ana görevi kabul eder. Bu anlamda Diyanet İşlerinin işleyişi düzeltilecek ve denetim mekanizması geliştirilecektir.

Sosyal Devlet

SHP, devletin yurttaşlarının toplumsal, kültürel konumları ve refahları ile ilgilenerek, onlara onurlu bir yaşam düzeyi sağlamakla yükümlü olmasını öngörür.

SHP, devletin sosyal olma niteliğinin gerçekleşmesinde sosyal adalete dayanan bir kalkınmanın ön koşul olduğuna inanır. Sosyal adaletin gerçekleştirilmesi için kalkınmayı, gerçek bir kalkınmanın olabilmesi içinde adil bir gelir dağılımını gerekli bulur.

SHP, devletin sosyal niteliğinin gerçekleşmesinde, fırsat eşitliği, mali yardımlar, devlet desteği, sosyal yardımlar ve sosyal güvenlik kurumlarının önemine ve vazgeçilmezliğine inanır. Sosyal güvenliğin tüm halkı kapsayacak biçimde yaygınlaştırılması ve bu kurumların yönetiminde bu güvenlikten yararlanacakların da söz sahibi olmasını gerekli bulur.

Sosyal devlet olma niteliğinin en önemli öğelerinden biri, halkın temel sağlık gereksinimlerinin devlet tarafından ve ücretsiz olarak karşılanmasıdır. SHP, bu amaçla yaygın ve etkin bir temel sağlık düzeninin kurulmasını benimser.

SHP, toplumda bireylerin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşayacağı önlemler alınmasını sosyal devlet anlayışının bir gereği sayar.

SHP, devletin toplumsal niteliğinin gerçekleştirilmesinde eğitimi esas kabul eder. İnsanın düşüncesini, kişiliğini

ve yeteneklerini geliştirebilmesi, toplumsal gelişmenin ve değişimin gerektirdiği yeterli sayıda ve nitelikte insan gücünün yetiştirilebilmesi ve toplumsal hareketliliğin sağlanabilmesi için eğitimin öncelikle devlet eliyle örgütlenmesini, yaygınlaştırılmasını ve denetimini gerekli görür.

Kamu Yönetimi

Devlet, işlevlerini merkezi ve yerel yönetimler eliyle yerine getirir. SHP, bu iş bölümünde etkinlik ve halkın katılımı ilkelerinin birlikte gözönünde bulundurulmasını gerekli görür. Toplumumuzun bugünkü nitel ve nicel düzeyinde yönetime ilişkin tüm kararların merkezde alınması olanağı kalmamıştır. Bu nedenle SHP, özgür ve katılımcı demokrasinin yaşama geçebilmesi için yerinden yönetim yaklaşımının kamu yönetimine de egemen olması gerektiğini savunur.

SHP, vatandaş devlet değil, devleti vatandaşın hizmetinde görür. Vatandaşın devlete güvenini sağlayacak tutumu kamu yönetimi politikasının temeli sayar. Dolayısıyla çağdaş bir kamu yönetimini vatandaş devlet bütünlüşmesinin bir aracı olduğuna inanır. Gelişmekte olan bir ülkede kamu yönetiminin temel işlevinin değişen koşullara ve beliren gereksinimlere anında cevap verebilecek mekanizmaları kurabilmesi ve bu anlamda gelişmenin ön-deri olması gerektiği düşüncesindedir.

SHP, kamu yönetimine, vatandaşlar üzerinde baskı kuracak bir yaklaşımla bakılmasını reddeder. Çoğu kez yinelenildiği gibi kamu yönetimine, vatandaşın devletten korkmamasını sağlayacak bir işlerlik kazandırmayı amaçlar. Devlet, vatandaş için var olduğunu yaşamın her alanında belli etmelidir.

SHP, bu hususları sağlayacak biçimde, kamu yönetiminin yeniden düzenlenip etkin bir hale getirilmesi, bürokratik engellerin kaldırılması, vatandaşa karşı sevgili, sağlıklı bir ilişki kurulmasını ve kamu görevlilerinin toplumda hakettikleri saygınlık, refah ve olanaklara kavuşturulmalarını amaçlar.

Yerel Yönetimler

Yerel yönetimler, karar organları doğrudan halk oyula belirlenmiş ve yetki alanları içinde kendilerine verilen hizmet sorumluluklarını kendi öz gelir kaynakları ile gerçekleştirebilen, iç örgütlenmeleri, personel düzeyleri ve çalışma programları üzerinde tam ve kesin serbestliğe sahip kamu yönetimleridir. Bugün bu kuruluşlar yukarıda sayılan özelliklere uygun gibi gösterilmesine karşın, ülkemizdeki yerel yönetimler kendilerine verilen görev, sorumluluk, rol ve statüleri gereğince yerine getirebilecek olanak ve yetkilere sahip değildirler. Bugün yerel yönetimlerin gelişme düzeyleri büyük çapta merkezi yönetimin istediği ve izin verdiği ölçülerde oluşmuştur. Bu durum düzeltilmelidir.

SHP, yerel demokrasinin gelişmesi, kamu hizmetlerinin etkinliği açısından ülkede üç aşamalı bir yerel yönetim düzeninin oluşturulmasını öngörür. Bu aşamalar il, ilçe ve kent yönetimleri (belediye meclisleri)dir. Bu çerçevede oluşacak yerel yönetimlerin özerklik düzeylerinin geliştirilmesi ve bu yönetimlere özerkliklerini tam olarak uygulayabilecekleri bir çalışma ortamının sağlanması yeniden yapılanmanın temel ilkesidir. Bu bağlamda yerel yönetimler;

- Yönetmel kararlarını özgürce almalı,
- Akçalı yükümlölükler getirecek kararlara serbestçe varmalı,
- Personel politikalarını kendileri belirlemelidir.

SHP, ülkenin kalkınmasında ve demokratikleşmesinde kentleşmeye ve bunun sağlıklı gelişmesine önem verdiğinden bir yerel yönetim birimi olarak belediyelerin, kent yönetimi olarak, yukarıda değinilen ilkeler doğrultusunda güçlendirilmesinden yanadır. Belediyelerin üst birliklerini kurarak yardımlaşmasını önemli görür.

SHP, Türkiye'de, yaşanan başarılı belediyecilik örneklerinden esinlenerek, hizmet üretici, kaynak yaratıcı, toplumsal yaşamın kalitesini yükseltici hizmetleri özendirici bir belediyecilik anlayışını benimsemektedir.

Toplumun Örgütlenmesi

Örgütlü toplum, bireyini uzmanlaştırır. Kendi geçim sorununu üzerinde düşünen, dayanışmanın sağladığı olanakla çözümler üreten bir kişilik kazandırır. Bireyler yaşamına düzen vermenin mutluluğunu yaşar, kendine güvenir. Başka kurtarıcı aramaz.

Örgütlenme, toplumun bireylerinde siyasal bilinci geliştirir, ekonomiyi demokratikleştirir, sömürü kanallarını tıkar, katılım kanallarını açar.

SHP, demokrasilerde katılımı, seçimden seçime olmaktan çıkartarak ona süreklilik kazandırır.

Örgütlenme, demokratik rejimin noksanlığını, yetersizliğini en aza indirir, onu güçlendirir.

SHP, örgütlü toplum düzeyine ulaşmamış, az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde, rejimin sık sık kesintiye

uğramasını, demokrasi, faşizm gelgitlerini yaşamasını bir rastlantı olarak görmez.

Örgütlenme, yapısal değişimleri hızlandırır. Bozuk düzenden çıkışı kolaylaştırır. Demokrasimizi güçlendirir.

SHP, örgütlenme özgürlüğünden yanadır. Bu alanda tüm engelleri ve yasakları kaldıracaktır.

Tüm çağdaş demokrasilerdeki sosyal demokrat partilerde olduğu gibi, SHP, demokrasiyi derinleştirip yaygınlaştırmak için başta sendikalar olmak üzere bütün sivil toplum kurumlarıyla işbirliği halinde çalışmaya ihtiyaç duymaktadır.

Siyasi Partiler

SHP, yurttaşların özgür iradeleriyle siyasi partiler oluşturabilmelerini, sürekli olarak siyasi faaliyette bulunabilmelerini demokrasinin ön koşulu olarak görür. Kişilerin kendi siyasal görüşlerine uygun olan siyasal partilere katılarak faaliyette bulunmalarını önemli bir yurttaşlık görevinin yerine getirilmesi şeklinde değerlendirir. Parti üyeliği konusunda yüz kızartıcı suç ve davranışlar hariç hiçbir sınırlama (Üniversite öğrencileri, kamu görevlileri dahil) getirilmemesinden yanadır.

SHP, siyasal süreçte yaratıcı yeni seçenekler öneren, toplum yararı gerektirdiğinde diğer siyasi partilerle uzlaşabilen ve iktidarla muhalefetin aynı sorumluluk bilinci içinde olmasını doğru bulan bir yaklaşımı benimser.

Demokratik rejimlerde siyaset yapmak katılımı öğrenilen, yaygınlaşan, derinleşen ve olgunlaşan bir süreçtir. SHP, halkın siyaset dışında tutulmasını ve siyasetin toplumun üst gelirlerinden dar bir grup içinde hapsedilmesini

demokrasinin özüne aykırı ve tehlikeli gelişmelere açık bulur.

SHP, partilerin yetkili organlarının kararları dışında hiçbir şekilde kapatılmasını kabul etmez.

Bu bakımdan hem parti içinde, hem toplumsal yaşamda siyasal katılımın yaygınlaştırılıp, geliştirilmesi SHP'nin başlıca amaçlarından biridir.

Sendikalar

Sosyal demokrat partiler işçi, memur, küçük üretici, çiftçi, esnaf ve zanaatkar gibi emekçi toplum katmanlarına dayanırlar. Bu nedenle çalışma yaşamı SHP'nin ilgi alanlarının başında gelir. Çalışma yaşamında tüm çalışanların örgütlenme özgürlüğü koşulsuz yaşama geçirilmelidir.

SHP, çalışanların öz örgütü olan sendikaların oluşmalarından, işlevlerini serbestçe yaşama geçirmelerine kadar bütün evrelerde özgür olması gerektiğine inanır. Bu nedenle anayasadan çalışma yasalarına kadar tüm düzenlemelerde gerekli değişikliklerin yapılmasını öngörür.

SHP, çalışanların sendikalara özgür iradeleriyle katılarak ekonomik ve toplumsal haklarını savunmak ve geliştirmek için yapacakları çalışmaları, demokrasi bilincinin yaygınlaşması, çoğulcu ve katılımcı demokrasinin somutlaşması açısından zorunlu görür. SHP, grev ve toplu sözleşme hakları ile donatılmış memur sendikacılığından yadır. Yetki uyuşmazlıklarının çözümünde referandum ilkesini kabul eder.

Bu nedenle SHP, sendikalaşma, toplu sözleşme ve grev konularında, tüm çalışanların haklarını çoğulcu de-

mokratik ÷lkelerdeki haklarının gerisinde tutan b÷t÷n yasal sınırlamalardan kurtaracaktır. SHP, sendikaların siyasal etkinlikler dışında bırakılmalarına karşıdır. Sendikaların denetiminde de ÷zdenetim esastır.

Meslek Kuruluşları

SHP, belli bir mesleēe sahip olanların kamu kurumu niteliēindeki demokratik kuruluşlar içinde, bu mesleēin ÷lkedeki pratiēinin hem bu meslek ÷yelerinin hem de halkın yararına gelişmesini saēlamak için ÷rg÷tlenmesini, sivil toplumun oluşmasına ve demokratik katılıma katkıda bulunan temel ÷gelerden biri sayar. Bir meslekte çalışanların t÷m÷n÷n o meslek kuruluşlarına ÷ye olmasını ÷zendirir.

Dernekler

Demokrasinin somutlaştırılmasını ÷rg÷tlenme ÷zg÷rl÷ēüne baēlı g÷ren SHP, kişilerin ÷zg÷r iradesi ile dernekler kurarak topluma katkıda bulunmalarını oēulculuk anlayışının gereēi sayar. SHP, derneklerin y÷netimindeki demokratikliēin korunma-sına ÷zen g÷sterir. Bu baēlamda dernek ve inisiyatif gruplarının kuruluşlarından tasviyelerine kadar varolan engellerin kaldırılmasını savunur.

Basın ve Kitle İletişimi

SHP, demokrasinin saēlıklı işleyebilmesi için d÷ř÷nce ve haberlerin serbestçe yayılması ve alınıp verilmesinin gerekliliēine inanır. Parti, basın ÷zg÷rl÷ē÷n÷ demokratik yapının bir ÷gesi sayar. Her koşulda bu ÷zg÷rl÷ē÷n kısıtlanmamasını savunur.

SHP'ne göre basın, radyo ve televizyon gibi iletişim kurumları bir kamu görevi görürler. Bu kurumlar, tam bir özgürlük içinde, hiçbir bağımlılık ve engelle karşılaşmadan her yerde haber toplama, yayınlama ve kendi sorumlulukları altında yorumlama hakkına sahip olmalıdır.

SHP, kitle iletişim alanında her türlü tekelleşmeye karşıdır. Bu bağlamda radyo ve televizyon alanındaki devlet tekeline son verilmesini savunur.

SHP, Cumhuriyet tarihiyle bütünleşen dayanakları ve ilkeleriyle, gelişmesinin doğal sonucu olarak benimsediği sosyal demokrasi inancıyla, Türkiye'nin ulusal gerçeklerini çağın evrensel düşüncesiyle birleştiren ve bu bakımdan ülkenin siyasal yaşamında en anlamlı yeri tutan bir partidir.

UYGULAMA POLİTİKALARI

III- SHP'NİN UYGULAMA POLİTİKALARININ TEMEL YAKLAŞIMLARI

A- EKONOMİ POLİTİKALARI

SHP'nin ekonomi politikasının amaçları:

- * Tarım, sanayi ve ekonominin diğer kesimlerinde kamu yararını da gözeterek sürekli kalkınmayı sağlamak.
- * Kamu kesiminde ve özel kesimde savurganlıktan kaçınan bir ekonomik yapıyı oluşturmak.
- * Ekonomide üretkenliği ve kaynak yaratımını ileri uluslar düzeyine çıkartan, rekabetçi ve sosyal adaletçi bir düzeye ulaşmak
- * Üretkenliği gözönünde tutan adil bir bölüşümü öngörmek.
- * Dış ekonomik ilişkilerde uluslararası bütünleşmeleri de gözardı etmeyen çok yönlü bir politika izlemek.

a) Tarım

SHP, ekonomik kalkınma, dışsatımı artırma ve kırsal kalkınmayı gerçekleştirme hedeflerine ulaşmak için tarımın geliştirilmesi ve modernleştirilmesi gereğine inanır.

Tarım kesiminde toprak ve su kaynaklarının korunması ve geliştirilmesi gereğine inanır.

Tarım kesiminde toprak ve su kaynaklarının korunması ve geliştirilmesi devletin ödevi olacaktır. İleri tarım teknolojilerinin uygulanması, verimliliği artıracak girdilerin

kullanılması özendirilecektir. Sulama alanlarının genişletilmesi, bölgeler arası denge de gözetilerek öncelikle kamu yatırımlarıyla sağlanacaktır.

Tarımda üretimi yönlendirmek, üretimle pazarlama olanakları arasındaki dengeyi sağlayıp üreticiyi kollamak ve aşırı fiyat dalgalanmalarını önlemek devletin görevidir. Bu amaçla, taban fiyatları önceden belirlenecek ve duyurulacaktır. Yapılacak tarımsal üretim planlaması çerçevesinde taban fiyat saptanarak, tarım ve hayvancılık taban fiyatları, çiftçinin kendi üretim planlamasını sağlayacak ve yönlendirecek kadar erken belirlenecektir.

SHP, tarımda yeşil devrimi tüm boyutlarıyla yaşama geçirmeye karardır. Bu bağlamda dünyada kullanılan canlı ve cansız tüm girdilerin çiftçinin kullanımına verilmesini öngörür. Seçici bir destekleme politikası önerir.

SHP, tarımsal üretimi artırmak ve tarım sektörünün dünya pazarı koşullarında yarışabilmesini sağlamak amacıyla tarımsal girdilerde fiyat desteklemeleri yapacaktır. Temel hedef, ürettiğini satmak değil, satabildiğini üretmek olmalıdır.

SHP; bitkisel üretimde devletin destekleme önlemlerinin üretimin gelişmesini sağlayacak bir biçimde kullanılmasına önem verir. Halkımızın sağlıklı ve dengeli beslenmesi ve dış satımın artırılması bakımından büyük önem taşıyan hayvancılığın geliştirilmesi için destekleme önlemleri uygulanacaktır. Bu anlamda mera ıslahı çalışmaları yapılacak, bir yem ofisinin kurulması ve hayvancılıkla uğraşanların mesleki örgütlenmeleri sağlanacaktır. Verimliliğin artırılması için projeye dayalı kontrollü kredi sistemi

öncelikle yaygınlaştırılacaktır. Su ürünleri kaynaklarının korunması, geliştirilmesi ve verimli işletilmesi önlemleri alınacaktır.

SHP, tarım girdilerinde dışa bağımlılığı ortadan kaldırmak amacıyla tarım alet ve makinaları, gübre ve tarımsal mücadele ilaçları sanayinin ve yerli kaliteli tohum üretiminin geliştirilmesine önem verir.

SHP, ülkemizin bir yandan toprak-su dengesinin kurulmasında, öte yandan sanayileşmenin gerektirdiği hammaddenin sağlanmasında ve çevre köylerinin istihdam olanaklarını artırmakta çok önemli işlevleri olan orman kaynaklarının verimli bir biçimde işletilmesini öngörür. Bunu yaparken, orman kaynağının kendisini yenilemesi ve ağaçlandırma yoluyla genişletilmesi için önlemlerin alınması gereğine inanır.

SHP, tarımda çalışanları girdi ve ürün fiyatları, ilaçlama zamanı, gübreleme vb. konularda sürekli bilgilendirme amacı ile bir Tarım Radyosu kurulmasını yararlı sayar.

SHP, kırsal kesimdeki gelişmede, üzerinde önemle durduğu demokratik kooperatifçiliğin büyük katkısı olacağına inanır. Köylülerin üretim, pazarlama, üretim gereçlerini ve tüketim maddelerini sağlamak, kırsal altyapıyı oluşturmak için örgütlenmelerinin desteklenmesini gerekli görür.

b) Sanayi

SHP, Türkiye gibi büyük bir nüfusu ve iç pazarı olan bir ülkenin, ciddi bir sanayileşmeye dayanmadan ekono-

misinin sürekli kalkınmasını gerekleştiremeyeceğine inanır.

SHP'ye göre, kalkınma ve sanayileşme ülkenin aşıtlı seçenekler arasından yapabileceğı herhangi bir seçim değıl, dünyanın siyasi ve ekonomik koşulları içerisinde, ülke sorunlarının çözümü, bağımsızlığın ve ulusal varlığın korunması için zorunlu olan yoldur.

SHP, kalkınmayı hızlandırmak, bugünkü çarpık ekonomik yapıyı düzelterek güçlendirmek için birbiriyle uyumlu ve birbirinin gerçekleşmesini ve işleyişini kolaylaştıracak, büyük projelerden oluşan bir "yeniden inşa programı" uygulayacaktır.

Bu projelerin her birinin seçiminde ülke ekonomisini canlandırıcı etkinin yüksek olması ve yeni teknolojileri başlatması gibi ltler gözönüne alınacaktır.

SHP, uygulayacağı "yeniden inşa programı"nın bir uzantısı olarak ülkenin doğıal kaynaklarını, teknoloji ve insan gücü potansiyelini tam değıerlendirmeyi hedef alır.

Temel sorunları, büyüyerek ve sanayileşerek aşmayı hedefleyen SHP, ülkenin öz kaynaklarından öncelikle yararlanmayı zorunlu görür.

SHP, Türkiye'nin sanayileşmesinde güçlü bir temel oluşturmak için ara malları ve yatırım malları üreten sanayi kollarının gelişmesine önem verecektir. Bu tür sanayi kesimlerindeki gelişmeler, hem ekonomimizi hem de ulusal güvenliğimizi dışa bağımlılıktan kurtaracaktır.

SHP, işsizlik sorununa da are olacağına inandığı "yeniden inşa programı"nı uygulayabilmek için, hem devletin hem de özendirecek özel kesimin üretici gücünün birlik-

te harekete geçirilmesini amaçlar.

Sanayinin güçlü bir biçimde dünya pazarlarına açılması için ekonomiye yük olucu ve verimli işletmeciliğe geçişi önleyici desteklemeler yerine, yapısal ve teknolojik değişiklikleri gerçekleştirici teşvikler sağlanacaktır.

SHP, sanayileşme atılımında ileri teknolojinin transferini, teknoloji üretiminin desteklenmesini ve yüksek teknoloji alanlarına yönelmeyi hedef alır. Bu bağlamda araştırma ve geliştirme projelerini destekler.

Programlanan yatırımlarda, iç ve dış finansman olanaklarının geriye dönüşünü sağlayacak biçimde kullanılmasına özen gösterilecektir. Yabancı sermayeden, ileri teknoloji getirmesi, sanayi gelişmemizi hızlandırması, ihracata olanak vermesi, ödemeler dengemize olumlu etki yapması gibi ölçütler gözönünde tutularak yararlanılacaktır.

SHP, Kamu İktisadi Teşekküllerini hızlı ve belirli yapıda bir sanayileşmenin gerçekleşmesi için güçlü bir araç olarak görmektedir. Bu kuruluşların etkin ve kârlı bir şekilde işlemesi için gerekli yapısal düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

SHP, sanayileşmenin belli yörelerde yığılıp yoğunlaşması yerine tüm yurt yüzeyine yaygınlaştırılmasını öngörmektedir.

c) Enerji

Türkiye, bir yandan sanayileşmenin gereksinme duyduğu ölçü ve nitelikte enerjiyi sağlamakta zaman zaman yetersiz kalmış, öte yandan, dünyadaki petrol fiyatlarının

artmasıyla, enerji üretiminin büyük ölçüde dış kaynaklara bağlanması ağır ekonomik ve toplumsal sorunlarıyla karşılaşmıştır.

Bu nedenle, SHP, enerji politikasının büyük ölçüde ülkenin teknik gücüne ve doğal kaynaklarına ve bunların da ötesinde gereksinimine dayanarak hazırlanacağı enerji ana planına göre yürütülmesini ve bu ana planda;

- * Birinci ilke olarak, yeterli, sürekli, güvenilir ve ucuz enerji üretilmesinin;

- * İkinci ilke olarak, enerji üretimi kadar enerji tasarrufuna önem verilmesinin;

- * Üçüncü ilke olarak, enerji tesislerinin planlanmasından işletmeye başlayınca kadar geçen sürenin çok uzun olması nedeni ile, uzun dönemli öngörülere dayanmasının öneminin gözönünde tutulması gereğine inanır.

Uzun dönemde, yeni enerji kaynaklarından yararlanma yolundaki teknolojik gelişmelerin yakından izlenmesi, Türkiye'de bu kaynaklara ilişkin araştırmaların artırılması, doğal gazlardan, jeotermal enerji kaynaklarından, güneş enerjisinden yararlanma olanağının geliştirilmesi yolundaki çabaları çok önemli bulur. SHP, uzun vadeli gelecek açısından ulusal nükleer enerji santralleri kurulmasını gerekli görür. Nükleer santral yapımına karar verildiğinde, seçilecek teknoloji, sağlanacak yakıtın tek merkeze bağımı olması, güvenilirlik ve nükleer atıkların saklanması sorunlarının üzerinde özenle durulması gereğine inanır.

- * Elektrik enerjisi, bir kamu hizmeti olarak öncelikle devletçe üretilip, devletçe dağıtılmalıdır.

* Elektrik enerjisinin fiyatlandırılmasında, toplumsal adaleti ve ekonomik verimliliği özendirici bir politika izlenmelidir.

* Ülkede enerji tasarrufu konusunda alınacak önlemler, ev ısıtmasından ulaştırma ve sanayi alanlarına kadar tümünü kapsamalıdır.

* SHP, ulusal şebekenin ulaşamadığı yerlerde ve durumlarda devletin izni ve denetimi altında yerel enerji kaynaklarının kullanılmasını uygun bulur.

d) Ulaşım ve İletişim

Ulaşım ve iletişimin gelişmesinin Türk ekonomisi bakımından önem ve işlevinde son yıllarda büyük değişimler olmuştur. Ulaşım kesimi, ulusal açıdan ekonominin üretimden tüketime kadar uzanan tüm alanlarında işlerliğe katkısı ile kültürel gelişme ve bütünleşmenin sağlanması işlevlerinin yanı sıra, Türkiye'nin bölgesel üstünlüğünden yararlanarak yurt dışına ulaşım hizmetleri satar hale gelmiştir. Bu yolla, ülkenin dış gelirine katkıda bulunan bir nitelik kazanmıştır. Türk ekonomisinin dışa yönelmesiyle birlikte, iletişimin ekonomi için öneminde bir nitelik değişmesi olmuştur.

Bu nedenle Parti, ulaşım ve iletişim sisteminin ulusal ve uluslararası ilişkiler alanındaki yeni işlevleri de gözönünde tutularak planlamasını zorunlu görür. Bu planda, yapılacak altyapıların, seçilecek türlerin toplumsal maliyetini, kararları etkileyecek çok önemli bir ölçüt sayar.

SHP, ulusal ve kırsal karayolu ağının yaygınlaştırılma-

sının, köylerin ulusal ekonomiyle bütünleştirilmesinde ve kırsal dönüşümün hızlandırılmasında gördüğü işlevleri olumlu bulur. Öte yandan Türkiye'de ulaşım sisteminde karayolu taşımacılığının dengesiz bir biçimde gelişerek tek egemen taşımacılık türü haline gelmesinin toplumsal maliyetinin yüksekliğini bilir.

* SHP, taşımacılıkta daha dengeli bir gelişmenin sağlanması için, uzun yıllar ihmal edilmiş olan demiryollarının ve denizyolları işletmesinin çağın gereklerine uydurulmasını zorunlu görür.

* Türkiye'de deniz taşımacılığı, yeterince gelişmediği için önemli bir döviz kazancından yoksun kalmaktadır. Parti, bir yandan bu döviz kaybını önlemek, öte yandan dünya deniz taşımacılığında giderek artan bir pay ile Türkiye'nin döviz kazancını çoğaltmak amaçları ile deniz taşımacılığını geliştirecektir.

* Uluslararası gelişmeler, Türkiye limanlarının önemini çok artırmıştır. Bu limanlarda kapasite artıracak her türlü olanağın kullanılmasını, SHP, Türkiye ekonomisine katkı açısından zorunlu görür.

* Taşıma olanaklarının çeşitlendirilmesi, verimliliğin artırılması çerçevesinde, boru hatlarından yararlanılmasının da gözönünde tutulması gerekir.

* Bir yandan dış dünya ile ilişkilerin artması, öte yandan Türkiye ekonomisinin dışa açılma politikaları nedeniyle SHP, yurt içi ve dışında hava ulaştırıcılığının geliştirilmesini zorunlu görür.

Büyük kentlerde çalışan halkın ulaşım sorunlarının çözülmesi, SHP'nin çok önemle üzerinde duracağı konular-

dan biri olacaktır. Büyük kentlerde toplumsal yararlılığı yüksek olan ve trafik önceliği bulunan toplu taşıma sistemlerine öncelik verilecektir. İstanbul, Ankara, İzmir gibi en büyük kentlerden başlayarak raylı taşımacılığa geçilecektir.

Yurtiçi ve yurtdışı telefon, teleks, faks ve uydular aracılığıyla iletişim sistemlerinin çağdaş ve yeterli düzeye getirilmesine önem verilecektir.

•) Turizm ve Dinlenme

Türkiye'de turizm politikasının saptanmasında, sürekli olarak döviz kazanma amacıyla, dış turizmi geliştirmeye yönelik bir çaba ağır basmıştır. Ülke çalışanlarının dinlenme gereksinimini karşılamak, bu amaca göre sürekli olarak ikincil düzeyde kalmıştır. Oysa, dış turisti çekmek amacıyla yapılan yatırımlardan yararlananlar genellikle sadece ülkenin üst gelir grupları olmuştur. Böylece, dış turizmi geliştirmek amacıyla yapılan harcamalar işlevlerini yerine getirmemiş olmaktadır. Bu gerçeği gözönünde tutarak SHP, Türkiye'de çalışanların dinlenme gereksinimlerinin karşılanmasıyla, dış turizme yönelme arasında denge kurmaya çalışan bir politika izleyecektir.

Bu kesimde içe ve dışa dengeli bir yönelimin sağlanması için, kitle turizminin geliştirilmesi ilkesine önem verilecektir.

Turizm ve dinlenme tesislerinin, yatırım ve işletilmesinde özel kesim ve yabancı sermayeden yararlanılacaktır.

Ekonomik açıdan uygun büyüklüklerin altında olmak koşulu ile yabancı turizm yatırımları, sermaye yapılarına bakılmaksızın özendirilecektir. İşletme aşamasında önemli ölçüde döviz girdisi sağlayacak yabancı girişimcilere olanak sağlanacaktır.

f) Dış Ekonomik İlişkiler

SHP, dış ekonomik ilişkilerde, çok yönlü, hızlı kalkınma ve sağlıklı sanayileşme ile uyumlu, dışa bağımlılığı gideren bir politika izleyecektir.

SHP, dış ekonomik ilişkilerini, Türkiye'nin dünya işbölümündeki yerini sürekli olarak ilerletmeyi sağlayacak biçimde düzenler. Ulaşmayı amaçladığı ekonomik bağımsızlığı, ülke ekonomisini dışa kapamak biçiminde değil, dünya ekonomik işbölümünde sürekli olarak ilerlemek biçiminde yorumlar.

Dış borçlanmaların uzun sürede ekonomik ve politik maliyetin çok yüksek olduğunu dikkate alan SHP, dış borçların ülke üretimi ve dış borç ödeme kapasitesini aşmamasına özen gösterecektir.

Türkiye'nin dış ödemeler dengesi açıklarını kapatmak için dışsatımını geliştirmesi özel bir öneme sahiptir. Sanayi ürünleri dışsatımının artırılmasında özel kesimin girişimci niteliğinden yararlanılacaktır.

SHP, önerilen örgütlenme içinde dışsatımın geliştirilmesine önem vermektedir. Bu nedenle, dışsatıma ilişkin bürokratik işlemlerin kolaylaştırılması, ulaşım hizmetleri-

nin geliştirilmesi, dış yasalarla ilgili bilgilerin izlenmesi gibi önlemler alınacaktır.

g) Kamu Maliyesi

SHP, sorumluluklarını tam olarak yerine getirebilecek bir devlet için, kamu maliyesinin iyi kurulmuş ve sağlam yapıda olmasını öngörür.

SHP, enflasyonist bir ortam dar ve sabit gelirler aleyhine eşitsizliği artırıcı sonuçlar doğurduğu için, enflasyonist bir politika izlenmesini doğru bulmaz. Buna karşılık, istikrar sağlanacak diye alınan mali önlemlerin, büyümeyi sürekli engeller hale gelmesini de uygun görmez.

SHP, sağlıklı, dengeli ve hızlı bir kalkınma için, plan disiplini ve ilkeleri ile uyumlu, yatırımcı niteliği ağırlıkta olan, sosyal harcamalara da önem veren, sağlam gelir kaynaklarına dayalı, gayri safi milli hasıla içinde daha büyük bir paya sahip bütçe yapılması gereğine inanır.

SHP, toplumun kalkınmasında devletin işlevlerini yerine getirebilmesi için gerekli birikimin sağlanması ve enflasyona düşülmemesine yönelik yeterli bir vergilendirme politikası uygulayacaktır. Vergi sistemi, ekonomik büyümeyi güçleştirici, yatırımları zorlaştıran öğelerden arındırılarak, sanayileşmeyi özendirecek bir yapıya kavuşturulacaktır.

SHP, vergiyi sadece devletin bir gelir kaynağı olarak görmez. Öngördüğü dengeli toplumsal yapının oluşmasının en önemli araçlarından biri olarak değerlendirir. Gelirin daha adil dağılımında, topluma katkıda bulunmadan

sağlanan kazanç yollarını tıkamada, toplumda sağlıklı tüketim kalıpları oluşturmada, üretimin özendirilmesinde ve yatırımların güçlendirilmesinde vergi politikalarından yararlanılmasını gerekli bulur.

SHP, vergi politikasının uygulanmasındaki etkinliği artırmak için, çağdaş teknolojinin olanaklarından yararlanan etkin bir vergi yönetimi kuracaktır.

SHP, etkin bir vergi denetiminin yanı sıra, kaynak savurganlığını önleyecek, kısa ve uzun sürede üretime katkısı olmayan harcamaları kısarak, verimsiz kamu harcamalarına son vererek, ekonomide kullanılabilir fonları artıracaktır.

h) Banka ve Kredi Düzeni

Plan hedefleri doğrultusunda ekonomik önceliklere göre görev yapan güçlü bir bankacılık sistemi amacımızdır.

Bankacılık kesiminde kredi ve mülkiyet tekelleşmesi önlelenecektir. Bankaların, sanayide tekelleşmeyi azaltıcı yönde çalışmasına özen gösterilecektir.

Yabancı bankaların, net kaynak aktarımı sağlayacak biçimde işlemesine önem verilecektir.

SHP'nin kredi politikası, üretime yönelik kredilendirmedir. Kalkınmaya olan katkılarına göre seçici kredi uygulamaları sistemleştirilecektir.

Çiftçi, esnaf ve zanaatkarların, kredi alma olanakları büyük ölçüde arttırılacak ve kredilendirme politikası ile kooperatifçilik desteklenecektir.

Faiz politikası, ekonomik kalkınma hedeflerine ulaşmakta etkin bir araç olarak kullanılacaktır.

Bankaların uzmanlaşması özendirilecektir.

İ) İstihdam

Tam istihdam hedeftir. SHP herkese, eğitimine, bilgi birikimine, yeteneklerine göre iş sağlamayı devletin görevi sayar.

İşsizlik, büyük bir toplumsal sorundur. İşsizliğin temel çözümü Tarım, Sanayi ve Hizmet kesimlerinin gelişmesi, büyümesi dolayısıyla, ekonomik kalkınmadır. Ancak, sorunun önemi kısa dönemli çözümler bulunmasını da zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle, SHP, kısa dönemde iş alanı yaratmaya yönelik özel istihdam projeleri uygulayacaktır.

Böylece, hem kısa dönemde işsizlik sorunu hafifletilmiş olacak, hem de iç pazar güçlendirilmiş, bazı altyapı yatırımları gerçekleştirilmiş ve bu yatırımlarda çalışanlar bilgi ve beceri kazanmış olacaklardır.

B) SOSYAL POLİTİKALAR

SHP, insanların mutluluğunu temel alan bir parti olarak toplumsal yaşamdaki bozuklukları ve çarpıklıkları düzeltmeyi varlığının ana nedeni sayar. Ekonomik kalkınmanın insanların mutluluğu için gerekli olduğuna inanır.

Bu inançla sosyal politikalarını;

* İşsizliğin ortadan kaldırılmasını,

- * Toplumdaki en düşük gelirin yoksulluk sınırının üzerine çıkarılmasını,
- * Nüfustaki hızlı artışın yoksulluğun temel gerekçesi olmaktan çıkarılıp, ekonomik kalkınmanın itici gücü haline getirilmesini,
- * Eğitimde fırsat eşitliğinin ve niteliksel yükselmenin sağlanmasını,
- * Sağlık hizmetlerinin ticarileşmesinin önlenmesini,
- * Yurttaşların insanca yaşayabilecekleri bir konutta oturmalarının sağlanmasını,
- * Kırsal ve kentsel yerleşimde gerekli fiziksel ve sosyal altyapının sağlanarak çağdaş yerleşim birimlerinin oluşmasını amaçlayacak biçimde düzenler.

a) Nüfus

Türkiye, dünyanın hızlı nüfus artışına sahip olan ülkelerinden biridir. Bir yandan yeni iş olanaklarının bulunması, diğer yandan ülkede yaratılan gelirin hızla büyütülmesindeki dar boğazlar, nüfus artışına olumsuz bir bakış açısının doğmasına neden olmuştur. Oysa bu sorunlar, uygulanan ekonomik politikanın yarattığı dar boğazlardır. SHP, bir yandan ailelerin iyi koşullarla yetiştirebilecekleri kadar çocuğa sahip olma haklarını somutlaştıran nüfus ve aile planlamasının gereğine inanmakta, öte yandan artan genç nüfusun ülkenin ekonomisinde etkin bir kaynak olduğunu kabul etmektedir. Bu kabulden hareketle, ekonomik kalkınma açısından genç nüfusu, verimli, geleceğe

yönelik beceri ve bilgi birikimi ile zenginleştirilmiş bir üretim ögesi olarak kullanma kararındadır.

b) Sosyal Güvenlik

SHP, insana verdiği değerin ve sosyal devlet anlayışının bir uzantısı olarak ülkede yaşayan herkesin sosyal güvenlik sistemi kapsamına alınmasını amaçlar. Bu nedenle, iyi düzenlenmiş ve etkin bir yönetime sahip sosyal güvenlik sisteminin topluma katkıda bulunacağı ve diğer sosyal politikaları güçlendireceği görüşündedir.

SHP, sosyal güvenlik kurumlarının yönetimine ve denetimine bundan yararlananların katılmasını gerekli görür. Bu arada bütün sosyal güvenlik kurumlarının bir araya getirilmesine ve bunların sağladıkları haklar ve yükümlülükler arasındaki farkların giderilmesine çalışır.

SHP, işini yitiren çalışanların işsizlik sigortasından yararlandırılmasını ilke olarak kabul eder ve bunun kişinin temel hakkı olan çalışma hakkını daha da güçlendirici bir sosyal güvenlik politikası olduğuna inanır.

SHP, iş ve işçi bulma faaliyetinin de sosyal güvenliğin bir bölümü olduğu inancındadır. Bu nedenle iş ve işçi bulma işlevini daha etkinleştiren bir örgütlenmeye gitmeyi amaçlamaktadır.

c) Çalışma Yaşamı

SHP, emeğin sömürsünün karşısındadır. Bu bağlamda SHP, ekonomik olarak güçsüzlerin yanında olduğunu bir kez daha açıklar.

SHP, emeğin, kol ve düşün emeği ayırımı gözetilmeksizin, niteliğine ve verimliliğine göre, güçlüğü ve tehlikelerine uygun olarak maddi ve manevi karşılığını görmesi gerektiğine inanır.

Çalışma hakkı temel bir haktır. SHP, yeteneğine ve eğitimine uygun bir çalışma olanağını herkese sağlamak, işsizliği önlemekte devleti görevli sayar.

SHP, işçi ve işveren ilişkilerinde güçlü sendikacılığın oynayacağı role inanır. Bu nedenle, sendikalaşma, toplu sözleşme ve grev haklarının yaygınlaştırılması ve tüm çalışanları kapsaması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, çalışma yasaları ILO standartlarına uyumlu olarak yeniden düzenlenecektir.

SHP, çalışanların gerek çalıştıkları işyerlerinde, gerekse ülke yönetiminde alınacak tüm kararlara katılma yollarının açılmasını bir ödev bilir.

SHP, çalışanların örgütleri olan sendikaların, siyasal etkinlik dışında bırakılmalarına karşıdır.

İş güvencesi sağlanacak ve işçi çıkarılmasında etkin bir yargı denetimi uygulanacaktır.

d) Sağlık

SHP, sağlık sorunlarına dar kapsamlı bir biçimde, sadece tedavi edici sağlık hizmetleri açısından yaklaşmaz. Sağlık sorunlarının altında, beslenmeden başlayarak işlerindeki çalışma koşulları ve güvenliği, su, kanalizasyon gibi kentsel altyapı hizmetlerinin durumu ve çevre kirlenmesine kadar uzanan birçok nedenin bulunduğunu bilir. Bu

nedenle de, sağlık sorunlarının cözümünde süreklı kalkınmanın önemini her zaman hatırlayarak, koruyucu toplum hekimliği hizmetlerinin yurt çapındadengeli bir dağılıma sahip olarak yaygınlaşmasını öngörür.

SHP, nüfusun genç oluşu, dengesiz ve eksik beslenme sonucu ortaya çıkan hastalıklar, bebek ölüm oranının yüksekliği, çevre sağlığı koşullarının istenilen düzeyde olmaması gibi nedenlerin, ana çocuk sağlığı hizmetlerinin geliştirilmesini gerektirdiğinin bilincindedir.

SHP, sağlıkta sosyalleşmeyi hizmetin yaygınlaştırılması ve etkinliği yönünden temel yaklaşım olarak kabul eder. Sosyalleştirmeyi yaşama geçirecek bir "Sağlık Planı"nın hazırlanmasının gereğine inanır. SHP bu programın başarılı olabilmesi için, sağlık personelinin nicelik ve nitelik bakımından yeterli duruma getirilmesini sağlayıcı önlemler alacaktır.

SHP, halkın, sağlık kurumlarından eşit olarak yararlanmasında karşılaşılabilecek engelleri kaldırarak önlemleri almaya çalışacaktır.

● Kadın Sorunları

SHP, özgür ve eşitlikçi bir düzenin kadın-erkek ayrımı gözetmeksizin, toplumun tüm bireylerinin özgür ve eşit haklara sahip olmasıyla gerçekleşebileceğinin bilincindedir. Tarih boyunca kadının kadın olmasından kaynaklanan sorunları, günümüzün toplumsal yapıları ve kültürel koşullanmaları içinde farklı biçimlerde de olsa süregitmektedir. SHP, kadının kadın olduğu için önüne çıkarılan bütün engellerin kaldırılması zorunluluğuna inanır.

SHP, kırsal kesimde ücretsiz tarım işçisi, sanayide ikinci sınıf işçi olarak, kamu kesiminde ise yükselme önceliklerinin erkeklere tanındığı bir ortamda çalışan kadınların sorunlarına eğilmeyi, çalışma yaşamında eşitliğin sağlanmasının vazgeçilmez koşulu olarak görür.

f) Gençlik Sorunları

Türkiye gibi genç insanın istek ve yeteneklerine uygun mesleklerle yönelmekte çok büyük zorluklarla karşılaştığı, aşırı işsizliğin baskısı altında geleceği hakkında büyük belirsizlikler içinde bulunduğu bir ülkede gençlerin çok daha ciddi sorunları olmaktadır. Bu nedenlerle SHP, genç insanı suçlayıcı tutumlar içine girmek yerine, onu anlayarak, sorumluluklar vererek yardımcı olmaya, yol göstermeye çalışan tutumları yeğler. SHP, genel olarak kalkınma politikaları, özel olarak istihdam ve eğitim politikaları ile gençlerin sorunlarına çözüm getirecektir.

SHP, gençliğin toplumun yönetimine katılma olanaklarını geliştirmeye yönelik yasal ve yönetsel önlemler alacaktır. Gençlerin siyasete aktif olarak katılmasını sağlayacaktır.

g) Spor

SHP, sporu insana verdiği değerin ifadesi olarak, sağlıklı bir toplum yetiştirmenin önemli bir aracı olarak görür. Bu sürecin bireyin yaşamının her döneminde ve toplumun her kesimine olanak sağlanarak sürdürülmesi gereğine inanır. Parti, amatör sporu özellikle teşvik eder ve bunun için gerekli tesis, araç ve olanakları sağlar.

* Mevcut tesislerden her yaş grubunun yararlanmasını öngörür.

* Profesyonel klüplerin örgütlenmelerinde, ellerindeki kaynakların belli bir bölümünü, tesislerini kurmaları ve spor eğitime ayırmaları için gerekli düzenlemeleri yapmalarını öngörür.

* Devletin sporun yönetiminde öncü rolü oynamasını kabul etmekle birlikte bu alanda özerk bir yönetim biriminin kurulmasını öngörür.

* Profesyonel sporcuların sendikalaşmasına ö-zen gösterir.

C) KÜLTÜR POLİTİKASI

Proğramın bu bölümünde, geniş kapsamlı kültür anlayışının bir alt kümesini oluşturan, kültürün günlük dildeki dar kapsamlı kullanılışına daha yakın olan politikalar sıralanacaktır.

a) Bilim, Teknik ve Araştırma

SHP, en gelişmiş ülkelerin bile kendi gereksinimleri için bilgi ve teknoloji üretirken başka ülkelerden de bilgi ve teknoloji almak durumunda olduğunu bilerek, Türkiye'nin de kaynak israfına yol açmayacak ileri teknolojilerin transferi konusunda uluslararası ilişkileri çok yönlü geliştirmesini gerekli görür.

Bu ilişkiler içinde Türkiye yalnız bir alıcı durumunda olmamalıdır. Türkiye, hem temel bilimler, hem de uygulama-

malı bilimler alanında, ekonomik olanaklarının elverdiği ölçüde araştırma ve geliştirmeye yönelmeli, ülkesinin sorunlarının çözümüne yol gösterirken, uluslararası bilimsel gelişmelere katkıda bulunmaya çalışmalıdır.

Başta temel bilimlerde uzmanlaşmış insan yetiştirmeye hizmet için kurulmuş okullar olmak üzere, tüm eğitim sistemimizde temel bilimlere önem verilmesini ve bu insanlara uzmanlıklarına uygun çalışma olanakları sağlanması için gerekli düzenlemelerin yapılmasını amaçlar.

SHP, bilim ve teknoloji alanındaki tartışma ve geliştirme çalışmalarının üniversiteler, özel kesim ve kamu kesimi kuruluşlarında yaygınlaştırılmasından yanadır.

SHP, bilim ve teknolojiye yaratıcı araştırmacının gelişmesinde, özgür düşünmeyi, araştırmayı, üreticiliği özendiren bir eğitime geçilmesini ön koşul olarak görür.

SHP, Türkiye'de toplumsal bilimlerin geliştirilmesine de özellikle önem verecektir. Türkiye'de demokratik yönetimin içinde gerçekçi kararlar üretilmesi için önce toplumun bilimsel yöntemlerle yapılacak araştırmalarla yakından tanınması gerekir. Bu amaçla Toplumsal Bilimler Araştırma Kurumu kurulacaktır. (TOBIAK)

b) Eğitim

Eğitim, insanın düşüncesini, kişiliğini ve yeteneklerini geliştirirken, ona bilgi, hüner ve dünya görüş aktararak, kişinin toplumsalla ması, toplum düzeninin gelişerek sürdürülmesi işlevini görür. Bir toplumun oluşumu ve varlığını sürdürmesi için gerekli olan bu işlev salt eğitim kurum-

larınca yerine getirilmez. Aileden işyerine, meslek örgütlerine kadar uzanan kurumlar zinciri içinde birbirini tamamlayarak gerçekleşir. Bu nedenle SHP, eğitimin zaman içinde sürekliliği ile örgün ve yaygın eğitimin bütünlüğü ilkesini benimser ve eğitimi devletin başta gelen görevlerinden sayar.

SHP, Türkiye'de eğitim düzenine toplumsal yapının özelliklerinin önemli sınırlamalar getirdiğini görür. Türkiye'de üretici güçlerin yeterince gelişmemiş olması, ithal edilen bir teknolojiyle kalkınmaya çalışması, dengesiz gelir dağılımı, modern örgütlü işlerle örgütlenmemiş işleri birarada bulunduran bir ekonomik yapı, köyle kent arasında ve bölgeler arasındaki gelişmişlik farkları ve diğer yapısal nedenler bu sınırlamaları doğurur. SHP, eğitim politikasının, bu etkileri belirterek, kalkınma politikasıyla birlikte bir bütün olarak ele alınmasını gerekli görür.

SHP, tüm çocukların ve gençlerin eşit olanaklar içinde olduğu, bilime dayalı, düşündüren, bilinçlendiren, laik ve demokratik bir eğitim öngörür.

SHP, yapısal sınırlamaların eğitimdeki fırsat eşitliğini kaldıracağını ve eğitimin toplumsal bütünleşmeyi sağlamak işlevini güçleştireceğini bilerek:

* eğitimin her yaşta, herkese parasız olarak açık olmasına,

* eğitim sistemi içinde ayrıcalıklı kurumlar oluşmamasına,

özen gösteren bir eğitim politikası izleyecektir.

Parti, eğitimin ana okulundan yüksek öğretime kadar

uzanan örgün ve yaygın eğitimi de içeren bir kapsamda, ülkenin üretim, insangücü ve eğitim sistemlerinin niceliksel ve niteliksel bakımdan uyumunu sağlayacak bir biçimde planlanmasını öngörür.

Çağdaş uygarlık düzeyine uygun bir toplum olmanın ön koşullarından biri olan sağlıklı kuşaklar yetiştirmek için, büyüme çağındaki çocuklarımızın dengeli ve yeterli beslenmesini ve ruhsal bakımdan sağlıklı olmasını sağlayacak bir biçimde okul öncesi eğitimi yapacak çocuk yuvaları, çalışan annelerin gereksinimlerini de karşılayacak biçimde yaygınlaştırılacak ve devletin, işyerlerinin ve başka ilgili kuruluşların etkin katkılarını sağlayacaktır.

SHP, eğitim kurumlarında yetiştirileceklerin sayısı kadar toplumda oluşan eğitim talebinin ve eğitilenlerin kullanılma biçimine de yönlendirmeye çalışan çok yönlü bir yaklaşımı zorunlu görür.

SHP, bugünkü genel ve tekdüze eğitim sisteminin meslekleşmeyi çok geç bir aşamaya ertelemesinin sakıncalarını ve üniversite kapısındaki yığılmaların sıkıntılarını gidermek amacıyla, temel eğitimden sonraki lise düzeyinde, öğrenciye meslek edinme olanağı sağlayacak yeni bir eğitim programlaması ve düzenlemesinin gereğine inanır.

SHP, bu tür bir eğitim planlamasının sonuçlarıyla tutarlı olarak;

- * eğitim kurumlarının yurdun her köşesine yaygınlaştırılması,

- * mesleki ve teknik eğitimin, eğitim sistemi içinde görece ağırlığının önemli ölçüde artırılması,

* yaygın eğitimden etkin bir biçimde yararlanılması,

* hem eğitimin uygulamayla ilişkisini güçlendirmek, hem de topluma maliyetini düşürmek için okul-işyeri ortaklaşa eğitimine önem verilmesi,

gereğine inanır.

SHP'ye göre öğretmen, toplumun mimarı, geleceğin güvencesidir. O nedenle öğretmeni bu önemli işlevine uygun bir saygınlığa ve olanaklara kavuşturmayı görev sayar.

SHP, yüksek öğretim işlevinin özerk üniversiteler eliyle yerine getirilmesini öngörür. Üniversite öğretim elemanlarının bilimsel çalışma ve araştırmaları, öğrenim ve eğitimi, yan tutmadan, hiçbir endişeye kapılmadan özgürce yapabilmeleri için, herşeyden önce kendilerinin mesleki güvenceye sahip kılınmalarını gerekli görür. Üniversiteler, ülkenin içindeki ve dışındaki bilimsel hareketleri izlemek ve incelemek, toplumun sorunları ve gerçekleri üzerinde bilimsel araştırmalar, değerlendirmeler ve eleştiriler yapmak; böylece, ülkenin bilimsel, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel, hukuki gelişmesine katkıda bulunmak zorundadır. Bugünün ötesine geçemeyen, ülkedeki gelişmeleri izleyip eleştiremeyen, bilimsel verileri özgürce yorumlama ve yayınlama gücü olmayan, sadece olanı öğretmekle yetinen, yaratıcılık gücünden yoksun kuruluşlar, üniversite işlevini gerçekleştiremez. Bu yapılanmanın giderilebilmesi için gerekli örgütsel ve yapısal olanaklar sağlanmalıdır. SHP, bu bağlamda bugünkü YÖK sisteminin tamamıyla değiştirilmesini öngörür.

SHP, toplumsal talebi karşılamakta üniversitelerin ni-

celiksel açıdan karşı karşıya oldukları soruna verdiği önem kadar eğitimin niteliğine de önem vermektedir. Türkiye'de talebin baskısı dolayısıyla, bir yandan üniversiteler sayıca artırılırken, öte yandan ekonomik ve yönetsel nedenlerle üniversiteler, yetişmiş öğretim üyelerini hızlı bir biçimde kaybetmektedir. Bu nedenle, SHP, üniversitelerde öğretim üyesi kaybının durmasını sağlayacak ve üniversiteleri öğretim üyesi açısından güçlendirecek her türlü önlemin alınmasını gerekli görür.

SHP, üniversite eğitimin, dar meslek bilgilerine hapsolmayan, dünyaya hoşgörüyü bakabilen, özgür düşünebilen, dünyadaki sanat ve kültür gelişmelerinden haberi kişiler yetiştirmesi gerektiğine inandığından, özellikle bölgesel üniversitelerde program dışı faaliyetlerin düzenlenmesine, üniversitelerin kentlerde bir kültürel faaliyet merkezi haline gelmesine önem verir.

SHP, kitaplıkların toplumun kültür yaşamında önemli bir yere sahip olması gerektiğine inanmaktadır. Bu nedenle Halk kitaplıklarının yaygınlaşmasının yanı sıra zenginleştirilmesi ve hizmetlerinin toplumun tüm kesimlerine yönelik olarak etkinleştirilmesini amaçlar. Çocuk kitaplıklarının temel eğitim kurumları ile eşgüdüm halinde ve diğer kültürel işlevleri de içerecek biçimde yeniden düzenlenmesini öngörür.

SHP, ödenekli ve özel tiyatroların devletçe desteklenmesi gereğine inanır. Sinema sanatının uluslararası etkinliğini de attıracak biçimde geliştirilmesi zorunluluğunu kabul eder. Bu bağlamda kamu ve özel film yapımlarının kullanımına açık bir Devlet Film Stüdyosu kurulmasını öngörür.

SHP, düşün ve sanat yapıtlarına yönelik her türlü ön- denetim ve yasaklamaya karşıdır. Bu konuda mevcut ya- saların da bütün sonuçlarıyla kaldırılmasından yanadır.

c) Yazın, Sanat ve Dil

SHP, sağlıklı bir toplumun, zengin bir yaşamın gerçek- leştirilebilmesinin ise büyük ölçüde yazın, sanat gibi kültü- rel alanlardaki yaratıcı faaliyetlerin gelişmesine bağlı oldu- ğuna inanır.

SHP, sanat ve yazını kapsamayan bütün faaliyetleri insanı özgür kılmada etkin bir araç olarak görür.

SHP, sanatçı ve toplum arasında karşılıklı sağlıklı bir ilişki olmasını amaçlar. Sadece sanatçının topluma yönel- mesi yetmez. Toplum da sanata yönelmelidir. Sanatsal etkinlikler, toplumun belli katmanlarına hapsolünmama- lı, toplumun tüm kesimlerine yayılmalı, katılıma açık hale gelmelidir.

SHP, sanat faaliyetlerinin geliştirilmesinde devletin desteğine önem verirken, bu desteğin sağlanmasında çok dikkatli olunması gerektiğine inanır. Devlet desteğinin sanatçının özgürlüğünü kaldırıcı bir yönlendirme niteliği kazanması halinde bu desteğin sanat ve kültürdeki zen- ginleşmeye zarar vereceği kanısını taşır. SHP'ye göre dü- şün ve sanat adamının özgürlüğü esastır. Devlet bu du- yarlılık içinde, yetenekli sanatçı, yazar ve düşünürlerin yetişmesine ve çalışmalarını sürdürmelerine yardımcı ol- malıdır.

SHP, bu yolda atacağı adımlara sanatçıların, düşünür-

lerin ve yazarların sosyal güvenliğini sağlamak, telif haklarını korumak, vergi kolaylıkları getirmek yoluyla başlamak öngörür.

SHP, ulusumuzun kültürel birikiminin bilimsel yöntemlerle araştıran, derleyen, yayan ve kurum ve arşivin geliştirilmesini ister.

SHP, dilin, düşüncenin biçimlenmesinde, yazının gelişmesinde, kültürel bağımsızlığın pekiştirilmesinin dönemini bilerek, Türk dilinin zenginleştirilmesi, sanat ve bilimin her alanda yeterli hale gelmesi yolunda dilin halka dayanan kaynağından güç alan Atatürk'ün başlattığı gelişiminin sürmesini destekler.

D) YERLEŞME DÜZENİ POLİTİKALARI

Bir ülkede ekonomik ve toplumsal yapı gelişip değişirken, yerleşme düzeni de buna uygun bir dönüşüm geçirecektir. Bu dönüşüm, nüfusun ve üretim faaliyetlerinin ülke, bölge, kent ve kırsal alandaki yer seçimleri yoluyla olacaktır.

SHP, planlı olarak gerçekleştirilecek yerleşme düzeninin, sanayileşmeyi, gelişmeyi hızlandıracığına ve bu değişimin neden olduğu toplumsal maliyetleri azaltacağına inanır.

a) Bölgesel Gelişme

Ülke düzeyindeki yerleşme düzenine ilişkin en önemli ilkelerden biri, bölgeler arasındaki dengesizliği gidermek, bölgeler arası toplumsal bütünleşmeyi en yüksek düzeye

çıkarmaktadır. Bu amaçla, SHP, gerek ekonomik faaliyetlerin, gerekse kamu hizmetlerinin dağılımında bu ilkeleri gözönünde tutan, bunun gerektirdiği, altyapıyı hazırlayan ve destekleme mekanizmalarını kuran bir bölgesel gelişme politikası uygulayacaktır. Sanayileşen ve artık yarı nüfusu büyük kent ilişkilerinin yoğunluğu, ulaşım ve haberleşme olanakları ve pazar ilişkilerinin yoğunluğu, ulaşım ve haberleşme olanakları ve pazar ilişkileri sonucu artmış, kent ile köy ikilemi üzerine kurulu açıklama ve politikalar geçerliliğini büyük ölçüde yitirmiştir. Bu nedenle, SHP kentleri ve köyleri tek tek ele alan tutumun ve bu yöndeki koşullanmanın ötesine geçerek, ülke mekânının, birbirleri ile ilişkileri üzerinde politikalar geliştirebilecek bir yerleşme sistemi olarak ele almayı öngörür.

b) Kentleşme

Sanayileşme ve tarımda modernleşme yönünde atılan her adım, beraberinde kentleşmeyi de getirmektedir. SHP, kentleşmenin kalkınmanın hızlanmasına, demokrasinin yaygınlaşmasına katkıda bulunduğuna inanır. Bu nedenle, SHP kentleşmeye olumlu bir tutum içinde yaklaşır. Ayrıca yurt sathında bir kaç büyük kentin egemen hâle geldiği bir kentleşmeyi sakıncalı sayar. Kentleşmenin, yerleşmeler kademelenmesinin ilkelerine göre dengeli dağılımını öngörür. Bu tür bir kentleşmenin gerçekleştirilmesini ayrı zamanda ulusal bütünlüğün aracı bilir.

SHP, Türkiye'de kentlerin konut, kentsel ulaşım, içme suyu, kanalizasyon, eğitim, sağlık gibi kamu hizmetleri, yeşil alanlar ve çevre sorunlarına kadar uzanan pek çok

sorunun olduğunun bilincindedir. SHP, bu sorunları yeni bir imar düzenini ile çözecektir. Bunun yanında demokratik, üretici, kaynak yaratıcı bir belediye yönetimini gerekli görür.

c) Kırsal Yerleşmeler

SHP, kırsal yerleşme sorununa da "köy", "Merkezi köy" ve "kasaba"dan oluşan yerleşme kademelenmesi çerçevesinde yaklaşır. Gerek kırsal yol ağının oluşturulmasında, gerek kırsal alana götürülen hizmetlerin dağılımlında bu kademelenmenin sağlıklı bir biçimde oluşmasına  zen gösterir.

Kırsal kesimde bu tür yerleşme kademelenmesinin, hem kamu hizmetinin köylüye ulaşmasının etkinliğini, hem de köyün ekonomik faaliyetlerindeki verimliliğini artıracadıını öngörür.

d) Konut

SHP, konut sorununun çözümünü bir yandan konut gereksinimini karşılanması, öte yandan ekonominin canlandırılması açısından önemli görür.

SHP, konut sorununa bir yaşam çevresi yaratılması açısından baktığından, "toplu konut" girişimlerine özellikle önem verir. Toplu konut alanlarını, toplu taşıma, tüketim, eğitim gibi hizmetlerin karşılanmasını sağlayacak bir bütünlük içinde planlamasının ve gerçekleştirilmesini doğru bulur.

SHP, konut yapımında, özel kesim, kooperatif kesimi

ve devlet kesiminin girişimciliğinden birlikte yararlandırılmasından yanadır. Konut gereksinimini karşılamak ve ekonomiyi canlandırmak için, bireysel, küçük ve büyük girişimciler, konut kooperatifleri, kooperatif birlikleri ve yerel yönetimler eliyle yapılan üretimin tümünden yararlandırılmasını gerekli görür.

SHP, toplumsal hareketliliğin oldukça yükseldiği bir ülke haline gelen Türkiye'de devletin yalnızca "mülk konut" üretimine dayanan bir politika izlemesini doğru bulmaz. Devletin "kiralık konut" arzını da artırıcı bir politika izlemesinin gereğine inanır.

SHP, devletin kaynaklarıyla yapılan ya da özendirilen konutların büyüklüklerine, gösterişçi tüketim kalıplarına göre değil, gerçek gereksinmeye ve toplumun olanaklarına uygun olarak saptanmasını gereğine inanır. SHP, gecekondulara toplumsal ve ekonomik bir olgu olarak bakar. Kentli nüfusun büyük bir kesiminin oturduğu gecekondu alanlarında iyileştirme ve sağlıklılaştırma önlemlerinin alınmasını gerekli görür.

SHP, hem kentlerin, gelişmesinin yönlendirilmesini, hem de arsa spekülasyonunun ve gecekondu yaygınlaşmasının önlenmesi için merkezi ve yerel yönetimlerin bilinçli bir arsa politikası izlemesini gerekli görür.

Kentlerin sınırları içinde alınan arsalar altyapılar sağlanarak, "kentsel arsa" haline getirilmelidir. Bu alanlarda sağlıklı yeni kent parçalarının oluşturulabilmesi için devletin, yerel yönetimlerinin yönlendiriciliğinde toplumun bütün üretici güçlerinden yararlanarak toplu konut projeleri gerçekleştirilmeli ve sağlıklı yaşam çevreleri yaratılmalıdır.

e) Çevre Politikaları

SHP, üretimi ve tüketimi artırırken, aynı zamanda çevresel dengeyi bozmamaya özen gösteren bir tutum içinde olacaktır.

SHP, çevre sorunlarına karşı alınabilecek en etkin önlemleri kaynağından denetim olarak görür. Kirlenen çevrenin temizlenmeye çalışılması yerine, çevre kirleticisi sanayi kuruluşlarının denetlenmesini, daha az kirleticisi teknolojilere yönlendirmesini uygun bulur.

Türkiye'de sanayileşme ve kentleşmenin bugünkü aşamasında bile önemli düzeyde hava kirliliği ve verimli tarım topraklarının kaybedilmesi türünde bir çok sorun ortaya çıkmıştır. Bu sorunlar belli yörelerde ve kentlerde yoğunlaşmıştır. Bunların çözümüne, her biri için ayrı projeler geliştirilerek yaklaşılabilecektir. SHP, halkın ortak kullanımına açık bir şekilde kıyıların korunması ve kullanılmasını düzenlemeyi devletin görevi bilir.

f) Tarih ve Doğa Değerlerini Koruma ve Kullanma Politikaları

Türkiye en çok zengin tarih ve doğa değerlerine sahiptir. SHP, bu değerlerin korunmasına salt turizm açısından bakan bir görüş içinde değildir. Bunların korunarak geleceğin kuşaklarına ulaştırılmasını bir insanlık görevi olarak niteler.

SHP, tarihi korumacılığın ekonomik sorunlarının farkında olarak korumanın ancak yeni ve özenli kullanışlar içinde başarılacağına inanır.

Bu tür ele alınışta, koruma ve kullanma bir bütünlük kazanır. Korumanın maliyetine devletin de katılmasını gerekli görür. Türkiye'nin ekonomik düzeyi, bu değeri korumakta çoğu kez yetersiz kalmaktadır. SHP bu durumlarda, ilgili uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapılmasını yararlı bulur.

g) Dış İlişkiler Politikası

SHP, insancıl anlayışın gereği olarak dış politikada ve uluslararası ilişkilerinde Türkiye'nin çıkarlarını gözetirken, tüm insanlığın mutluluğuna katkıda bulunacaktır. SHP, ulusal güvenliğin sağlam dayanaklara otururken, Atatürk'ün "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesine bağlı kalacaktır. SHP ülkede yönetimin demokratikleşmesinin ve çağdaşlaşmasının Türkiye'nin dış ilişkilerindeki etkinliğini ve saygınlığını artıracığına inanır.

Sosyal Demokrat hareket, hep uluslararası dayanışma ve işbirliği taraflısı olmuştur. Uluslararası anlaşmazlıklar, engeller ve ilişkiler artık bir ulusun tek başına toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel sorunları çözmesine olanak vermektedir. Bu nedenle SHP, ekonomik, kültürel, hukuksal ve askeri alanlarda diğer ülkelerle özgür olarak ve eşitlik anlayışı içinde sıkı bir işbirliğinden yanadır.

SHP, başta sınır komşularımız, bölge ülkeler ve diğer Türk Cumhuriyetleri olmak üzere tüm ülkelerle dostluk, karşılıklı saygı ve içişlerine karışmama esaslarına dayanan dinamik bir dış politikayı benimser. Bu politika uluslararası ekonomik ve siyasal çıkarlarda "çok unsurlu bir denge"ye yönelik olacaktır.

SHP, Türkiye'nin uluslararası etkinliğini:

* Uluslararası siyasetin Birleşmiş Milletler yasasında yer alan ilkeler ve Avrupa (Paris) Şartına uygun gelişmesi,

* Uluslararası gerginlikleri artırmaya değil, uluslararası ilişkilerde yumuşamaya yardımcı olunması ve dünya barışının güçlenmesi,

* Savaş teknolojisinin tüm insanlığı ortadan kaldırabilecek bir düzeye ulaştığı günümüzde, silahlanma yarışının durdurulması,

* Her ulusun bağımsızlığına, egemenliğine, toprak bütünlüğüne saygılı olunması,

* Gelişmekte olan ülkeler aleyhine çalışan dünya ekonomik düzeni değiştirmek için yeni ekonomik politika arayışlarına yardımcı olunması,

* İrk farklılığıyla temellendirilen uygulamaların kaldırılması,

yönünde kullanır.

SHP, dış ilişkileri yalnız siyasal boyutta görmez, dış ilişkilerin ekonomik boyutuna da aynı düzeyde önem verir. SHP, başka ülkelerle girdiği ekonomik ilişkilerinde bu ilişkileri ülkenin ekonomik gelişmesine etkileri açısından değerlendirilir.

Türkiye, Avrupa, Asya ve Ortadoğu arasında önemli bir konuma sahiptir. SHP, Türkiye'nin bu bölgeler ile çok sıkı ekonomik, kültürel ve siyasal ilişkiler kurması gerektiğine inanır.

SHP, Türkiye'nin ekonomik ilişkiler açısından dışa açılma çabalarına rağmen haberleşme, dünyadaki kültürel gelişmelere katılma, uluslararası siyasal gelişmelere ülke kamuoyunun duyarlılık düzeyi açılarından içine kapalı bir toplum olduğu görüşündedir. SHP, Türkiye'nin bu dış kopukluğu sürdürükçe dış ilişkiler politikasının ekonomik ve siyasal amaçlarına ulaşamayacağı kanısındadır. Bu nedenle SHP, sanat, kültür, spor, gençlik meslek kuruluşları, sendikalar gibi ekonomik ve kültürel yaşamda işlevi bulunan ögeler aracılığı ile Türkiye'nin dünyaya açılışını hızlandırmayı gerekli görür.

F) GÜVENLİK POLİTİKASI

a) Dış Güvenlik

SHP, ulusun güvenliğini, bir yandan silahlı kuvvetlerin gelişen teknolojinin gereklerine uygun bir caydırıcı güce sahip olarak örgütlenmesinde bulurken, öte yandan barışçı bir dış politika izlenmesinde göğür. SHP'ye göre dış politika ile güvenlik bir bütündür.

SHP, silahlı kuvvetlerin caydırıcı gücünü oluşturan silah ve donatım bakımından dış kaynaklara bağılı bulunmasını, ulusal güvenliği ve bağımsızlığını korumak açısından sakıncalı bulur. Silahlı kuvvetlerin gereksinimlerini sağlayacak ulusal sanayinin gelişmesine önem verir. SHP, Türkiye'deki üretici güçlerin tümündeki gelişmeyi, ekonomik işlevleri açısından olduğu kadar, bu açıdan da gerekli görür.

SHP, silahlı kuvvetlerin modernizasyonu ve bu bağlamda güç indirimi gereğine inanır.

b) İç Güvenlik

Türkiye'nin yakın geçmişinde yaşadığı acı olaylardan sonra demokrasinin sürebilmesi için iç huzur ve barışın sağlanması ayrı bir önem kazanmıştır. Bu amaçla SHP, iç güvenlik güçlerinin görevlerini yerine getirebilmeleri için araç gereç bakımından olduğu kadar bilgi ve insana ilişkin değer yargıları bakımından da gerekli nitelikleri kazanmasını öngörür.

SHP, iç güvenlik kuvvetlerinin iç huzur ve barışı sağlayabilmesini, toplumdaki saygınlığını koruyabilmesine bağlı görür. İç güvenliği sağlamak üzere kullanılan yöntemlerin insanlık onuruyla bağdaşmasına, insan haklarına ve demokratik hukuk devleti kurallarına ters düşmemesine, tarafsızlık ve eşitlikle uygulanmasına büyük önem verir.

G) HUKUK-ADALET-YARGI POLİTİKALARI

SHP'nin devlet anlayışı, "Demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti"dir. Böyle bir devlet anlayışının gereği olan hukuk düzeni, çağdaş toplumun ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmesi sürecine engel olmayacak, tersine onun gelişmesine öncülük edecek, yenilikçi bir hukuk olmalıdır. Bu anlayışla hukuk, toplumsal gelişmenin ardında kalmamalı, tutucu ya da geriye çekici kurumlar ve kurallarla toplumsal ilerlemeyi ve gelişmeyi engellememelidir. Bu bakımdan sosyal demokrasinin hukuk anlayışı devrimci niteliktedir.

SHP'nin anlayışına göre; toplum içinde kişilerin eşitliği-

ni ve özgürlüklerini sağlayan ölçülerden biri "hukukun üstünlüğü"dür.

Ancak "hukukun üstünlüğü" kavramının arkasına, "yasakların egemenliği" anlayışını saklamak isteyen baskıcı ve totaliter görüşlere katılmaz.

SHP, yargının bağımsızlığını temel ilke sayar. Anayasamıza göre yargı ile yasama ve yürütme arasında bir ayırım yapılmıştır. Yargıya, öbür iki erkin işleyişinde hukuka bağlılığın denetlenmesi görevi vermiştir. Partimiz, yasama ve yürütmenin işlem ve tasarruflarının yargı denetimi altında tutulmasını, "hukukun üstünlüğü" ilkesine bağlılığın bir sonucu sayar.

SHP, hızlı işleyen ve pahalı olmayan bir adalet mekanizmasının sosyal demokrasinin vazgeçilmez koşulu olduğu inancındadır. Hak arama ve savunma özgürlüğü gibi temel haklardan yararlanmada eşitlik sağlanmalıdır. Hak arama ve adaletin dağılımı kolay ve ucuz olmalıdır. Akçalı olanakları bulunmayanların da bu haklardan eşit biçimde yararlanmasının yolları açılmalıdır. Karmaşık olan işlemler yalınlaştırılmalı, kolaylaştırılmalıdır. Yargının etkinliği ve hızlı çalışması için gerekli çağdaş donanım ve olanaklar sağlanmalıdır.

"Devletin temeli adalettir." Bir ülkede yurttaşların adaletten, adalet mekanizmasının iyi işlememesinden yakınmaları, huzur ve güven duygularını zedeler, devletle yurttaş arasındaki bağları zayıflatır. Halkın adalete güveni mutlak olmalıdır. "Bağımsız yargı" bu güven duygusunun sağlanmasında en büyük etkindir. Yargının bağımsızlığının temel koşulu ise kuşkusuz "yargıç güvencesi"dir.

SHP'ye göre toplum düzeninin bozulması, kişilerin devlete olan güvenlerini yitirmeleri sonucu, herkesin hakkını kendi elde etmesi gibi bir "ikinci düzen" oluşmasını önlemek gerekir. Devlet, ekonomik bakımdan en güçsüz olanı bile, devletle olan ilişkilerinde, güçlülerle eşit kılmazsa bu ekonomik ve toplumsal kargaşa giderek siyasal kargaşaya ve teröre dönüşür.

Türü ekonomik, toplumsal, kültürel bozukluklar sonucu suç işleyen kişinin topluma yeniden kazandırılması için bir infaz sistemi geliştirmelidir. Bunun için cezaevlerinin düzeltilmesi, ceza çektirme sisteminin düzenlenmesi ve çağdaş bir anlayışa ulaştırılması zorunludur. SHP, ilke olarak ölüm cezasına karşıdır.